

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tomaž Pušnik

Vpliv družbenih gibanj na oblikovanje alternativnih politik v ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tomaž Pušnik

Mentor: doc. dr. Žiga Vodovnik

Vpliv družbenih gibanj na oblikovanje alternativnih politik v ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA:

Diplomsko delo je plod kritičnih umov, ki so me s svojimi deli pripeljali stopničko višje v mojem dojetju družbene realnosti, hkrati pa upam, da bomo skupaj z mojimi prispevki tlakovali pot v boljšo prihodnost.

Premalokrat izrečen hvala poklanjam mami Magdi, očetu Stanku in bratu Primožu, ki mi omogočajo postati to, kar si želim.

Hvala za podporo in zaupanje.

Posebno mesto v tem diplomskem delu pa imajo:

mentor Žiga Vodovnik – zaradi potrpežljivosti, altruizma, idej in vseh knjig, s katerimi mi je odpiral miselne horizonte,

prof. Jernej Pikalo, ki me s svojim zaupanjem in ponujenimi priložnostmi vedno dodatno motivira,

Petra, Aleksandra, Domen, Marinko, Blaž in Tit, ki so mi pokazali, da se lahko znotraj akademije vzpostavijo prava prijateljstva.

Hvala tudi vsem ostalim prijateljem, s katerimi so študentska leta veliko veselje.

Uprimo se skupaj!

Vpliv družbenih gibanj na oblikovanje alternativnih politik v ZDA

Predstavniška demokracija je v politični realnosti dojeta kot najboljša in edina mogoča politična ureditev. Prek upora družbenih gibanj prikazujemo nezmožnost participacije, odtujenost znotraj sistema ter številne nedemokratske elemente znotraj predstavniške demokracije, kateri izključujejo in ne dopustijo posameznikovega udejanjanja in kreativnosti. Možnosti razširjanja polja demokracije uvidimo v uporabi družbenih gibanj kot udejanjanju alternativnih in bolj demokratičnih idej. Demokracijo torej iščemo na obrobju političnega sistema in ne v samem središču – pri nacionalni državi. V družbeni realnosti zaznavamo ponotranjenost hierarhije in dominacije, ki jih zaradi potopljenosti in perpetuiranja sistema sploh ne zaznavamo. V uporabi znotraj univerzitetnega kampusa Berkeley prepoznavamo anarhistične nastavitve organiziranja, katero neposredno zanika hierarhijo in eksploatacijo. Hkrati pa reflektiramo študente kot ene izmed glavnih protagonistov upora samemu sistemu in kapitalistični produkciji. V zaključku, prek novega anarhizma, pozivamo k radikalnosti upora, ki mora temeljiti na drugačnem ontološkem dojetju institucionalnega organiziranja, kateri lahko vodi k bolj emancipatorni družbeni realnosti.

Ključne besede: demokracija, družbena gibanja, upor, kritika predstavniške demokracije, anarhizem.

Influence of social movements on formulation of alternative politics in the US

Representative democracy is in a political reality understood as the best and only possible political regime. Through the resistance of social movements we will present the inability of participation, alienation within the system and many non-democratic elements in a representative democracy, which exclude and inhibit individual creativity. We reflect opportunities, which broaden the field of democracy by exploring the resistance of social movements, as realization of alternative and more democratic ideas. Therefore, we are looking for democracy within the nation state, which is fostered on the periphery of society as opposed to the centre. In social reality we perceive internalization of hierarchy and domination, which are not commonly perceived, because of the perpetuating of the system. In rebellion within the Berkeley campus – University of California, we recognize anarchistic methods of organization, which directly neglect hierarchy and exploitation. Furthermore, we reflect students as one of the main protagonist of the rebellion within system of capitalistic production. In the conclusion, we call for a radical rebellion, adopting a new anarchistic approach, which must be based on different ontological perceptions of institutional organization and must contribute to a more emancipatory social reality.

Key words: democracy, social movements, resistance, critique of representative democracy, anarchism.

KAZALO:

1 PROLOG V PREMIŠLJANJE DEMOKRACIJE	7
2 METODOLOŠKO-TEORETSKI DEL.....	11
2.1 Cilji in namen diplomske naloge.....	11
2.2 Kontekst.....	11
2.3 Izhodiščne hipoteze	12
2.4 Metodologija	12
2.5 Struktura diplomskega dela.....	13
3 MIT DEMOKRACIJE V ZDA.....	15
3.1 Mitologizacija ameriške ustave.....	16
3.2 Rasno segregirana družba.....	17
3.3 Svoboda govora kot mit.....	18
3.4 Lastnina na piedestalu	18
3.5 Krvava zgodovina	19
3.6 "Demokratičnost" političnega sistema predstavniške demokracije v ZDA	22
3.7 Razkritje mita kot družbena kritika	23
4 TEORETSKA PODLAGA UPORA NOVE LEVICE V ZDA.....	24
4.1 Kritična teorija kot radikalni upor obstoječi družbeni ureditvi.....	24
4.1.1 Marcusejevo premišljanje osvoboditve od družbe obilja.....	25
4.1.2 Enodimenzionalna družba	27
4.2 Situacionizem – kreiranje svobode.....	28
4.2.1 Družba spektakla	29
4.2.2 Revolucija v vsakdanjem življenju	30
5 ŠTUDENTSKI UPOR NA BERKELEYJU.....	34
5.1 Radikalizem Nove levice v ameriški družbi.....	34
5.2 Aktivizem nove generacije: študentje kot gonilna sila upora?	34
5.3 Začetki uporov na Berkeleyju.....	36
5.4 Gibanje za svobodo govora	38
5.5 Želja po širši refleksiji upora	42

5.6 People`s Park – prikaz drugačne družbene ureditve.....	44
6 NAMESTO ZAKLJUČKA	47
7 LITERATURA.....	50

1 PROLOG V PREMIŠLJANJE DEMOKRACIJE

Stvari morda res še niso vidne na površju, toda v podzemlju že gori
(Mangunvijaja v Klein 2005, 8).

Iz današnje družbene perspektive in s teoretske pozicije predstavlja premišljanje demokracije ontološko ujetost znotraj kapitalizma, kar se kaže tako v politični teoriji kot tudi v udejanjanju le-te v vsakodnevni politični realnosti. Že v samem diskurzu implementacije demokracije zaznamo demokracijo kot proces, ki je vsiljen s strani institucij moči in ne kot stanje svobode, katero živi posamezni družbeni subjekt. Kot opozarja Vodovnik, prihaja do napačnih zaključkov o krizi demokracije: »zaradi iskanja demokracije na mestih, kjer je najmanjša možnost, da jo bomo našli« (Vodovnik 2009, 587). Posledično skozi analizo demokracije v pričujočem delu ne bomo iskali v središču kapitalizma in na okopih nacionalne države, temveč v kritiki zakoreninjenih konceptov, s strani izkoriščane margine in možnosti udejanjanja demokracije na drugačnih temeljih institucionalne ureditve.

Iskanja alternativ v »jeziku« demokracije ne bomo postavili pri samem etimološkem izvoru besede demokracija in (pre)večkrat prepoznanim "idealu" – državni tvorbi Polisa kot udejanjanju neposredne demokracije stare Grčije. Saj je prav tako kot današnje institucionalne tvorbe temeljila na hierarhiji in eksploataciji ter vikorporirala razmerje dominacije v družbeno organiziranje. Izključevanje večine družbenih subjektov je bilo, že v prepoznanim temelju, vzpostavljeno in perpetuirano, kar lahko v obstoječih institucijah zaznamo še danes (Finley 1999). Z namenom premišljanja drugačnih platform za udejanjanje demokracije, bomo iskali potencial izven meja nacionalne države, pri družbenem subjektu, ki lahko in mora ustvariti drugačno družbeno ureditev, saj je država človeški konstrukt organiziranosti zgolj en odstotek njegovega obstoja (Barclay 1996). »Človek ima neuresničen potencial samokultiviranja, samousmeritve, samorazumevanja in kreativnosti. Ta potencial se nam zdi ključen in tega izpostavljam, ne pa človeškega potenciala za nasilje, nerazumevanje in podrejanje avtoriteti« (Teodori v Young 1977, 39).

Percepcijo omenjenega družbenega subjekta bomo reflektirali v družbenih gibanjih Nove levice, s poudarkom študentskega upora na Berkeleyju kot potenciala drugačnega premisleka o demokraciji. Ta je na določenih mestih, z zanikanjem obstoječih nastavkov organiziranosti ter posledično kapitalističnih vrednot, v praksi udejanjal alternativo sedanji družbeni ureditvi, ki jo imenujemo demokracija. Drugačne oblike institucionalnih ureditev,

pri čemer izpostavljam način horizontalne ureditve, zmožnosti participacije ter sprejemanja odločitev s konsenzom, zaznavamo znotraj Gibanja za svobodo govora. Pri institucionalni ureditvi, v kateri ima vsak posameznik možnost participacije, vztrajamo skozi kritiko demokracije, hkrati pa v zaključkih vzpostavljamo uvid v kritiko t. i. "Gibanja"¹ in prepoznavamo potrebo po vzpostavitvi radikalnega upora, kot se je zgodil v analiziranem obdobju.

Časovni odmik delovanja obdobja t. i. Nove levice, katere zamejitev je praktično nemogoča, saj se je napajala iz številnih družbenih gibanj in radikalnih idej prej in potem, bi lahko predstavljala nerelevantnost za današnjo družbeno realnost. Vendar praxis "Gibanja" predstavlja neusahljiv potencial za premišljanje drugačnih demokratičnih nastavkov tudi danes. Preko radikalne kritike obstoječe družbene ureditve, prepoznavamo potencial na katerem se rojevajo nove ideje in udejanjajo družbene spremembe. Izpostavljam drugačno premišljanje in udejanjanje demokracije, katero lahko živimo tudi mimo ponotranjenih konceptov kapitalizma, ki dopušča možnost premišljevanja demokracije zgolj na okopih nacionalne in pravne države, kjer ima lastnina sveto mesto.

Nova leвица se je po letu 1956 vzpostavila kot alternativa hladni vojni, z zanikanjem implementiranih nastavkov liberalizma na eni strani in ortodoksnega marksizma na drugi. V tej smeri je bila definirana kot socialistična kritika kapitalizma ter kapitalistična in liberalna kritika ortodoksnega socializma (Young 1977, 8). Hkrati pa z današnje pozicije prepoznamo mnogo večji potencial, katerega razlogi za upor so še danes najbolj izpostavljeni dejavniki anomalij v družbi. Hierarhija in posledično eksploatacija, rigidnost institucionalne ureditve, zloraba moči predstavljajo podstat kapitalističnega sistema, kateri se perpetuira na okopih nacionalne države.

Hierarhija se zdi v "demokratičnih" družbenih organizacijah koristna, posebno za tiste, ki imajo določeno moč, nima pa samostojne stvarnosti. Zdi se, da je spoštovanje ukazov nekaj tako naravnega, da ljudje ne opazijo več socialnega vpliva hierarhije (Ule 2005, 90). V pričujočem delu bomo izpostavili teoretske temelje in njihovo interpretacijo, prek katere so se in se še udejanjajo anomalije v družbi. Probleme teoretskih nastavkov bomo prek kritike družbe reflektirali z izpostavljenimi družbenokritičnimi misleci, ki so predstavili možne alternative premišljanja, hkrati pa so se posamezni družbeni subjekti in družbena gibanja v neposrednem boju soočili z neemancipatornimi nastavki urejanja družbe. Predstavili bomo

---

¹ Pod tem terminom zajemamo celoten praxis gibanja Nove levice. Young (1977, 56) jih umesti v sklopov: študentska gibanja, množična gibanja radikalnih afroameričanov, izgradnja številnih komun – univerzalno gibanje ravnih, mednarodno gibanje proti vojni v Vietnamu in izgradnja "counte-culture" oz. alternativnih skupnosti.

potrebo po radikalnem uporuh ponotranjenih konceptov zakonov – prava, lastnine, predstavniške demokracije, na podlagi anarhistične tendence drugačnega organiziranja, katera bi se izognila represiji in nezmožnosti udejanjanja posameznika zaradi političnega razumevanja demokracije kot ureditve "top-down". Srž upora namreč temelji v marginaliziranih posameznikih in družbenih skupinah, kateri prepoznavajo represijo, odtujenost, eksploatacijo, ujetost ter nezmožnost udejanjanja lastnega potenciala. S horizontalno ureditvijo "bottom-up" pa bi posameznik dobil možnost udejanjanja lastne kreativnosti in potenciala.

V začetkih preišljanja nastavkov demokracije moramo reflektirati že nakazano ontološko pozicijo, kateri bomo sledili v gramscijevskem duhu organskega intelektualca, ki ga ne zanima znanstveno vsrkavanje védenja zaradi védenja samega, temveč zaradi intervencije v realne družbene konflikte, pri čemer nam teoretsko ozadje služi zgolj kot ozaveščanje za realne možnosti podrejenih družbenih skupin in spodbujanju boja za emancipacijo (Stanković 2005, 26). Revolucionarni boj posameznika mora v tem pogledu vedno slediti boju za svobodo, na vseh ravneh in v vsaki institucionalni ureditvi. Revolucionarna gibanja pa prepoznavamo kot nosilce svobode, katera so bila rojena iz percepcije kontradikcije med človeškim potencialom in eksploativno realnostjo (Calvert 2003, 490).

Zajeto obdobje predstavlja upor v času t. i. "prosperitete" v ZDA, katera se iz današnje perspektive, ki je prisotna v javnem in teoretskem diskurzu, ponuja za analizo kot najbolj prosvetljena in naprdena demokracija pod soncem. Takšen status si je pridobila z vzpostavitvijo hegemonске vloge v globalni skupnosti po drugi svetovni vojni in ga ohranja še danes. V obravnavanem obdobju se kapitalizem in obstoječa ureditev predstavniške demokracije v korelaciji predstavljata kot konec ideologije (Young 1977, 18–19), kar lahko neposredno povežemo tudi z današnjim obdobjem, ki se je pred krizo neoliberalizma predstavljalo kot konec zgodovine (Fukuyama 1992). V navezavi neoliberalnega kapitalizma in demokracije se podaja ideologija, ki ponovno ne uvidi sprememb.

Vendar se je Nova levica vzpostavila kot alternativa, saj se je v "podzemlju" kazala druga podoba, ki je zaradi institucionalizirane hierarhije in odnosov moči izkazovala nezmožnost bivanja in udejanja ter aktivnega participiranja posameznikov in skupin v skupnosti "enakopravnih". Probleme (ne)demokratičnih nastavkov so v tistem času najbolj neposredno predstavila prav družbena gibanja, ki so čutila in hkrati odkrivala problematiko sistema ter popolno nezmožnost delovanja, katera se je odražala v vseh aspektih življenja.

Prejšljanje nakazanih konceptov nedemokratičnosti še vedno obstaja tendenca znotraj politične teorije, s tem pa se ohranja perpetuiranje obstoječe institucionalne ureditve

političnega odločanja – predstavniške demokracije. Z obravnavano kritiko obstoječe interpretacije demokracije kličemo k ponovnemu vzponu in praxisu "nove" nove levice, saj premišljevanje demokratičnosti na okopih nacionalne države ni mogoče, ker ima eksploativni potencial vikorporiran v sam sistem. Utopično je pričakovati, da bodo spremembe prišle "od zgoraj", kjer se reproducira sistem in vzpostavljajo odnosi moči. Potreben je napad na obstoječo ureditev, z jasnim ciljem spremembe sedanjih ontoloških pogledov nanjo, ki so »kot koža, ne pulover« (Marsh in Furlong 2002, 17–41) zakoreninjeni v človekovem razumevanju sveta. Najtežje bitke namreč ne bijemo proti sovražniku, temveč proti temu, kar je sovražnik naredil tvojemu umu (Farber 2003, 500).

2 METODOLOŠKO-TEORETSKI DEL

2.1 Cilji in namen diplomske naloge

Namen pričujočega dela je kritično reflektirati zakoreninjeno ideologijo predstavniške demokracije ZDA, hkrati pa prek premisleka družbenih gibanj v šestdesetih, s poudarkom na uporabi znotraj univerzitetnega kampusa Berkeley, predstaviti alternativo ujetosti v ustaljene prakse in rigidne institucije brez možnosti participacije, ki producirajo neenakost, izkoriščanje, odtujenost, posamezniku pa ne dopuščajo unovčiti lastne samoiniciative, idej in potenciala. Glavni namen je pokazati, da je lahko teorija tista, ki konkretno prispeva k izboljšanju življenja ljudi (Wood v Ule 2005, 95). Skozi diplomsko delo bomo torej v duhu Gramscijevega organskega intelektualca prepoznavali upor kot konflikt, preko katerega se lahko vzpostavi drugačen, bolj emancipatoren sistem.

Skozi historično analizo bomo reflektirali doprinos in omejitve upora v t. i. obdobju "bučnih" šestdesetih ter prikazali marginalizirane družbene skupine kot gonilno silo rojevanja aktivizma in potrebnih družbenih sprememb v smeri drugačne percepcije in delovanja demokracije. Margina nam torej predstavlja prostor, v katerem se rojevajo radikalne ideje in spremembe. Skozi različne teoretske podlage bomo sledili družbenokritičnim avtorjem, ki menijo, da praktično vrednost teorije kaže predvsem njena "emancipatorna moč", s katero lahko uvedemo ali celo izvedemo pomembne osebne, skupinske ali socialne spremembe, ki pomenijo osvobajanje od pritiskov, omejevanj, stigmatizacij in socialne prikrajšanosti.

Cilji diplomskega dela se iz današnje perspektive morda zdijo utopično revolucionarni, vendar jim bomo skozi kritiko prevladujočih političnih konceptov kljub temu skušali slediti:

- kritika premišljanja političnih konceptov nacionalne države, predstavniške demokracije in kapitalizma, ki vsebujejo podstat za anomalije v družbeni realnosti,
- percepiranje družbenih gibanj kot ogledala družbi, katera opozarjajo na demokratični deficit ter nezmožnost udejanjanja posameznikovega potenciala,
- prepoznavanje drugačnih nastavkov institucionalne ureditve, kateri vsebujejo neposredno participacijo posameznika kot predpogoj za udejanjanje bolj demokratične ureditve.

2.2 Kontekst

V obdobju študentskega upora na Berkeleyju bomo razkrivali anomalije predstavniške demokracije in rigidne institucionalno-hierarhične ureditve znotraj akademije, s katerimi

bomo reflektirali širšo družbeno ureditev ameriške demokracije. Analizirali bomo najbolj progresivne momente študentskih gibanj na Berkeleyju in v njihovem radikalnem uporuh obstoječim strukturam institucionalne ureditve prepoznali potencial širjenja demokracije na podlagi kritike, participacije in premišljanja bolj emancipatornih politik.

2.3 Izhodiščne hipoteze

Prva hipoteza:

Predstavniška demokracija ne zmore zagotoviti udejanjanja posameznika v političnem procesu preko rigidnih struktur institucionalne ureditve hkrati pa sam termin predstavlja zlorabo pojma demokracije.

Druga hipoteza:

Družbena gibanja v šestdestih predstavljajo alternativo predstavniški demokraciji in razširjajo polje demokracije, hkrati pa ponujajo drugačne bolj enakopravne nastavke organiziranja.

Tretja hipoteza:

Radikalna kritika demokracije, katera temelji na hierarhičnih družbenih razmerjih, stopa na polje utopije, hkrati pa ponuja možnost premišljanja drugačnih, bolj enakopravnih oblik politične in družbene ureditve.

2.4 Metodologija

Diplomsko delo bo temeljilo na različnih teoretskih podlagah raziskovanja družbenih gibanj, saj želimo s tem čim bolj celovito premisliti potencial marginaliziranih družbenih struktur in konceptualizirati alternativne demokratične nastavke, ki bi lahko bili vzor ostalim družbenim ureditvam. Opirali se bomo na anarhistični pristop in nastavili teoretski okvir za premišljanje upora družbenih skupin na podlagi družbenokritičnih avtorjev, ki so izpostavljali revolucionarni potencial, s katerim so zajemali libertarne tendence organiziranja družbene realnosti. S historično analizo bomo reflektirali zastopanost ameriške družbe v predstavniški demokraciji ter delovanje družbenih skupin kot kritičnih subjektov ameriške družbe v družbi prosperitete. Uporabili bomo metodo analize primarnih in sekundarnih virov. S študijo primera se bomo osredotočili na upore znotraj univerzitetnega prostora na Berkeleyju, prek katerih bomo lahko potegnili vzporednice na celotno ameriško družbo. Predstavljene revolucionarne momente upora in kritiko oz. boljše nezmožnost udejanjanja revolucije pa

bomo v prologu poskušali predstaviti kot možnost oz. nujnost po novem radikalizmu. Skozi diplomsko delo bomo orisali ključne raziskovane pojme in koncepte ter njihovo redefiniranje in kritično umestitev v prevladujočem političnem diskurzu. Pri tem bomo izpostavili družbena gibanja, njihov vpliv in organiziranost ter demokratični potencial, hkrati pa postavili kritiko – možnost še bolj radikalnih oz. ontološko drugačnih nastavkov, ki bi vzpostavili demokracijo bolj enakopravnih družbenih subjektov.

V epistemološkem smislu se je pomembno zavedati lastne pozicije ter časovne, kulturne in geografske oddaljenosti od upora družbenih gibanj ter posledično reflektirati te omejitve, hkrati pa se zavedati določenih sprememb družbene realnosti. Z branjem izvornih tekstov obravnavanega obdobja se bomo poskušali hermenevitično približati okoliščinam premišljevanja in upora. Skozi analizo gibanj bomo predstavili vsebino, ideje in možnosti uresničevanja posameznikovega potenciala v ostalih družbenih skupnostih, preko kritike pa predstaviti pomanjkljivosti vsebine samih gibanj in strukture organiziranja.

2.5 Struktura diplomskega dela

Po uvodni zastavitvi diplomskega dela, prek definiranja namenov in ciljev ter zarisanem teoretskem okvirju in metodološkem aparatu, ki ga bomo pri svojem delu uporabljali, se bomo posvetili mitu predstavniške demokracije ZDA. Obstojnost sedanje eksploativne institucionalne ureditve bomo prikazali ravno z mitologizacijo besede demokracija ter s tem prikrivanje anomalij in nezmožnosti udejanjanja drugačnih politik znotraj sistema predstavniške demokracije. V imenu demokracije se je v preteklosti, in se še danes, upravičevalo ter udejanjalo (novodobno) suženjstvo, vojne in izkoriščanje. Zaradi lastnega perpetuiranja se v današnji družbeni realnosti predstavlja obstoječo ureditev kot najboljšo možno ureditev, ljudem pa pod krinko dopuščanja kritike ne omogoča drugačnih nastavkov in premišljanja, katerih radikalne kritike se nemudoma označijo kot utopija. Kot smo že reflektirali ljudem ravno miselni koncepti, katere smo ponotranjili, predstavljajo največjo oviro, katera omogoča zgolj parcialen pogled.

S prepoznanjem in kritiko kapitalistične družbe bomo postavili teoretsko podlago, katera je iskala alternative in predstavljala oporo gibanjem, včasih pa je sama teorija črpala ideje in navdih iz gibanj. Prekrivanje teorije in prakse zaznavamo kot eksplozivno kombinacijo, katera je skozi neposredne akcije vzpostavljala upor. Marcuseja prepoznavamo kot enega izmed avtorjev Kritične teorije, kateri je s svojim delom Enodimenzionalna družba predstavil ujetost v kapitalistično-mehanicistični aparat in s tem družbenim subjektom

predstavil možnost kritičnega premisleka o družbi. Situacionizem Jeffs (1997, 11) prepoznava kot upornega otroka svojih staršev (anarhizma, marksizma ...), vendar pa sami zaznamo njegov potencial v kritiki in premišljanju možnih drugačnih nastavkov družbene ureditve. Teorija si je preko kritike sedanje ureditve prizadevala vzpostaviti nastavke drugačnega družbenega stanja in s klici po uporabi družbenih gibanj kot marginaliziranih in odtujenih subjektov v enodimenzionalni družbi, ki je omejena zgolj na družbo spektakla, želela implementirati bolj emancipatorne politike.

Primer upora bomo afirmirali na podlagi dogajanj znotraj univerzitetnega kampusa Berkeley v šestdesetih letih, preko katerega bomo orisali cilje Nove levice. Sledili bomo vzrokom in vsebini študentskega upora na Berkeleyju: ».../protesti študentov pomenijo odziv na totalnost pogojev v družbi, ne samo na majhen del te družbe, univerzo« (The Columbia Strike Coordinating Committee 2003, 504). Predstavili bomo možnost in dejanske rezultate vpliva družbenih gibanj na realne politike ter sledili dogajanju znotraj samih gibanj in odgovorom na njihovo delovanje. S kritiko dogajanja na Berkeleyju bomo prikazali omejitve upora na Univerzi Kalifornija, namesto zaključka pa bomo z navezavo na novo radikalno premišljanje upora pokazali mogoče drugačne ontološke nastavke gledanja na samo demokracijo, strukture organiziranja in ureditve ter ponudili "utopično" alternativo katera omogoča sam premislek o drugačnih nastavkih družbene realnosti.

3 MIT DEMOKRACIJE V ZDA

Koncept demokracije je v akademskih krogih, politični teoriji ter v vsakodnevnih debatah eden najbolj izpostavljenih terminov, ko se načenjajo teme povezane z družbo in politično ureditvijo. Če parafraziramo Pikala (2003, 3): ».../ko je v akademskih in drugih krogih postalo moderno govoriti o demokraciji in demokratičnih procesih, je postala demokracija najbolj (zlo)rabljen pojem/...«. V pričujočem poglavju bomo prek mitologizacije pojma demokracije poskušali kritično osvetliti, kaj se v ZDA skriva za terminom demokracije. Kot pravi Velikonja (2003, 7), je mit ».../še kako primeren za poimenovanje in analizo nekaterih družbenih fenomenov, ki se dogajajo tu in zdaj, pri nas v t. i. odčaranih, razsvetelih družbah,/...«. S kritično refleksijo družbene realnosti pa zaznamo, da demokracijo prevečkrat premišljamo skozi *Namišljene skupnosti* (Anderson 1998) – umetno vzpostavljene konstrukte narodov in posledično nacionalnih držav, preko katerih se vzpostavlja pogled tudi na demokracijo v ZDA. V teh okvirih bomo izpostavili mitske zgodbe, ki »pišejo in brišejo, ustvarjajo in pozabljajo, sestavljajo in razpadajo, kombinirajo in izključujejo« (Velikonja 2003, 7), s tem pa bomo izpostavili kritiko obstoječi ureditvi nacionalne države v povezavi s predstavniško demokracijo in premišljanjem alternativ znotraj nje.

Pri soočanju z binarnim pogledom med gospodarji in izkoriščanimi se bomo z refleksijo mita demokracije ZDA postavili, v duhu gramscijevskega organskega intelektualca, na stran zatiranih ter izpostavili aspekte, ki skozi unifikacijo, glorifikacijo, mitologizacijo zakrivajo zgodbe marginaliziranih subjektov in družbenih skupin. Ravno te skupine družbenih subjektov, ki jih prepoznavamo kot vir alternativnih – drugačnih – radikalnih idej (kot glas ne – slišanih znotraj mita), postavljajo ogledalo obstoječi implementaciji demokracije. »Revolucionarna gibanja so boji za svobodo, rojeni iz percepcije kontradikcije med človekovim potencialom in represijo aktualnosti« (Calvert 2003b, 97). Družbena gibanja torej postavljajo drugačno vsebino mita oz. razširjajo obseg demokratičnosti mita. Vprašanje, ki mu bomo sledili skozi celotno delo je, na kakšen način in v kolikšni meri so družbena gibanja lahko uspešna, še posebej znotraj predstavniške demokracije, ter kakšni so njihovi cilji in metode za doseg drugačnih nastavkov demokracije. Mit bomo torej dojemali kot »"praktične" zgodbe/.../take, ki navajajo k politični akciji, ki so angažirane, ki mobilizirajo, povezujejo, razlagajo, sporočajo« (Velikonja 2003, 9), vprašanje pa je, kakšno sliko orišejo, pri čemer bo naša naloga ravno reflektirati in analizirati mitsko pozicijo.

Mit demokracije ZDA prikazuje inferiornost ter idealiziran, herojski in patriotski pogled na ZDA ter njeno ideologijo, ki se odraža skozi njeno celotno zgodovino. Kot

ugotavlja Zinn (2003a), je takšen pogled prisoten v zgodovinskih učbenikih po šolah v ZDA, preko medijev, politikov in korporacij pa se takšna ideologija širi tudi drugod po svetu. Ustvarja se podoba o ameriških sanjah, kjer so prisotni demokratični ideali enakosti, svobode, prosperitete, kjer se ima vsak posameznik možnost udejaniti in doseči srečo, bogastvo ter boljše življenje. Ti demokratični ideali se izpostavijo že zgodaj v ameriški zgodovini skozi Ameriško deklaracijo o neodvisnosti (1776), mistificira pa se jih tudi v današnjem času. Tako George Bush ml.: »Amerika je bila tarča napada zato, ker je najsvetlejši svetilnik svobode in priložnosti na svetu. Nihče nam te svetlobe ne bo zasenčil...« (Velikonja 2003, 15).

»Ideja demokracije je danes univerzalno popularna« (Dahl 1989, 2), mi pa dodajmo, da skozi ameriško zgodovino sovпада z ameriško ideologijo, oz. drugače povedano, velik del ameriške ideologije in zgodovine je vsekakor mit demokracije. Kljub družbenim spremembam se mit tako kot Imperij (Hardt in Negri 2003) prilagaja spremembam, v svojem bistvu pa ostaja popolnoma enak, kar nam samo po sebi govori o zakoreninjenosti in obstojnosti mita. Mit predpostavljamo kot »ključni element v ustvarjanju končnih resnic in v oblikovanju skupnosti« (Schöpf in Velikonja 2003, 8–9). Ali potem sploh lahko govorimo o demokraciji, v kateri se preko rigidnih struktur predstavniške demokracije glas posameznika ne upošteva oz. je, kakor bomo videli preko uporov v šestdesetih, velikokrat preslišan in zatrt?

3.1 Mitologizacija ameriške ustave

Eden najpomembnejših mitov, ki je vodil do današnje stopnje "demokratične" družbe prosperitete v ZDA, je vsekakor ameriška ustava iz leta 1787, ki se pojavlja kot začetek emancipatornega sistema. Na piedestal se postavlja kot temelj državljanstva in patriotizma, predstavljena pa je kot sveti dokument, ki visi v skoraj vsaki šoli v ZDA. Prek ustave se unificira ameriško družbo z mitom: »E pluribus unum« (Jaklič in Toplak 2005), s katerim se izpostavlja problematiko poenotenja popolnoma različnih družbenih subjektov, s čimer postavljamo meje, prek katerih prihaja do izključevanja. Mit, prek najbolj pomembnih dogodkov, spreminja skupino v skupnost, razlike se iztisnejo, postavi pa se razlikovanje z drugimi (nasprotniki, sosedi ...) (Velikonja 2003, 10–11). Že skozi preambulo se kaže unifikacija: »Mi, Ljudstvo Združenih Držav...« (Jaklič in Toplak 2005, 36), kot da predstavlja vse ljudi in njihove interese. S tem pa ima ustava dvojno izključevalno vlogo: do tistih, ki jih ne zajema (tisti, ki niso državljani ZDA), in tistih, ki bi jih morala zajemati, pa jih ne (številni Američani, ki niso zajeti).

3.2 Rasno segregirana družba

Pri mitu o začetku in središču (Velikonja 2003, 10) se seveda ne izpostavlja, da je bila ustava spisana s strani 55 bogatih, belopolnih mož, ki so predstavljali elito v ZDA. To, da so se preko ustave pojavile demokratične ideje (pravica do svobode govora, združevanja, življenja), je res, vendar se le-te niso uveljavljale oz. je ustava predstavljala in veljala zgolj za bogate. V tistem času je bilo suženjstvo sprejeto kot legitimno, ustava pa je bila skrajno elitistična, saj so afroameriški sužnji predstavljali kar eno petino prebivalstva ZDA (Zinn 2003a, 11–12). V debatah kako, oblikovati ustavo, so nekatere države sklenile, da se ne bodo pridružile novi zvezi, če bo trgovina s sužnji prepovedana, zato so le-to dovolili. Pri štetju prebivalstva, po katerem so se delili sedeži v predstavnem domu kongresa, pa so absurdno sklenili, da vsak suženj šteje tri petine človeka (Jaklič in Toplak 2005, 20). Prek udejanjanja demokracije na način izključevanja se hitro vzpostavi primerjava z "idealom" oz. arhetipom demokracije, "edino" uveljavljeno neposredno demokracijo – antično demokracijo, kjer je bila večina prebivalstva izvzeta, participirali so lahko le svobodni moški, izključeni pa so bili posamezniki brez lastnine, ženske, otroci in sužnji (Finley 1999).

ZDA so bile legalno segregirana družba, ki je dopuščala neenakost, izkoriščanje, poniževanje in nasilje nad prebivalstvom drugačne polti. V letu 1950 je polovica temnopoltih družin živela v revščini, javne institucije so bile ločene na "belce" in "temnopolte", rasna segregacija je bila prisotna v javnih šolah, na avtobusih, v restavracijah. Nastavke poznejšega množičnega upora Nove levice tako zaznavamo prav v uporabi Gibanja za državljanske pravice. V zgodovini je večkrat mitizirano in izpostavljeno leto 1955, ko Rosa Parks kot temnopolta ženska ni odstopila sedeža belopoltemu človeku in je bila zaradi tega aretirana, s čimer se je začel bojkot javnih prevozov v Montgomeryju, vendar moramo poudariti, da to ni bil edini povod, saj so se ljudje upirali na različne in heterogene načine. Spodbudili so gibanje za rasne pravice kot nenasilne proteste, katerih temelji so se vzpostavili v cerkvah na jugu. ZDA so se soočile z mednarodno pozornostjo, katera je kritično gledala na njihovo rasno politiko, upor pa se je v tistem času izkazal kot veliko presenečenje. Martin Luther King, Jr. je kot pastor baptistične cerkve postal simbol nenasilnega upora in civilne nepokorščine. V svojih govorih je izpostavljал neenakopravnost in absurdnost segregacije. (Foner 2006, 833–842) »Nismo v zmoti kar delamo. Če smo mi v zmoti, potem je Vrhovno sodišče v tej državi v zmoti, če smo mi v zmoti, potem je Ustava Združenih držav v zmoti/.../če smo v zmoti, potem je pravica laž...« (prav tam, 838). King se je naslanjal na ustavo, ki naj bi ščitila posameznikove pravice, a jih je ravno nasprotno zatirala. Na tem mestu prepoznamo pozitivno konotacijo konflikta z ustavo kot možnost neprestanega preizpraševanja o omejenosti svoboščin, ki se

posledično kaže v upoštevanju drugačnih bolj demokratičnih vrednot in razširitvi pravic. Demokracija tako preko konfliktov in uporov razširja svoj obseg, kar je doprinos upora v šestdesetih.

3.3 Svoboda govora kot mit

Ideal svobode govora ženskam zaradi zatiranja ni bil omogočen, to se je odražalo že z zapostavljanjem žensk v ustavi, saj ta govori samo o pravicah moških. Ženske aktivistke – sufražetke, ki so se borile za svoje pravice: volilno pravico, omogočanje kontracepcije, splava ... , so zato spisale leta 1848 svojo Žensko deklaracijo o neodvisnosti (Zinn 2003a, 11–12).

O prvem amandmaju – svobodi govora bi se moralo v sedanji družbeni realnosti večkrat podvomiti, saj so družbeni subjekti: »odraščali v naivnem prepričanju da prvi amandma zagotavlja svobodo govora« (prav tam, XV). Ta ne postane realnost, če se ljudje o svobodi (govora) ne preizprašujejo in jo venomer preverjajo, še posebej to velja za vojne čase, kjer se je v imenu vojne proti terorizmu poenotilo vse tri veje oblasti in uporabilo za izgovor, da se lahko posega v človekove pravice in v svobodo govora (prav tam XV–XVI).

Problem uveljavljanja pravice do svobode govora oz. nezmožnost uveljavljanja le-te so izpostavili tudi študentje na univerzi Berkeley leta 1964, katerim ni bilo dovoljeno izražati političnih mnenj znotraj univerzitetnega kampusa, zaradi česar se je pojavilo Gibanje za svobodo govora (Free Speech Movement). Z vzpostavitvijo gibanja so postavili ogledalo udejanjanja demokracije ter prikazali njene omejitve. Kot je zapisal Savio (2003, 484): »Počasi se začneš boleče zavedati stvari, ki te začno, s strani družbe omejevati in ti ne dovoljujejo sodelovati pri osvobajanju in pomoči drugim«. S tem je izpostavil zatiranje političnega delovanja znotraj univerzitetnega kampusa ter nezmožnost udejanjanja kritičnih oz. alternativnih idej skozi obstoječe strukture institucij, ki se preko birokratskega aparata predstavniške demokracije zapira v slonokoščene stolpe in ne dovoljuje aktivnih sprememb, ki bi se morale udejanjati vzporedno s spremembami v družbi. Ralph Nader (Klein 2000, 176) nadalje ugotavlja, da: »Obstaja velika razlika v decibelih, pri uveljavljanju naših pravic iz prvega amandmaja«, s čimer nakazuje problematiko samega političnega sistema predstavniške demokracije in izključevanja oz. ne zastopanosti posameznikov.

3.4 Lastnina na piedestalu

Izključevanje ima temelje v sami ustavi, saj so "founding fathers" na sveto mesto postavili lastnino, prek katere se je legalno vzpostavilo izključevanje. Z namenom, da so

bogati lahko zaščitili svojo lastnino, se je fraza "življenje, svoboda in zasledovanje sreče", ki se je pojavila v Deklaraciji o neodvisnosti, izločila, ko se je sprejela ustava. Namesto zasledovanja sreče se je v petem in pozneje štirinajstem amandmaju pripelo "življenje, svoboda ali lastnina" (Zinn 2003a, 152). Kot pravi Marx, je: »na ta način ustava v svoji najvišji točki zgolj ustava privatne lastnine« (Hardt in Negri 2009, 3). V tem prepoznamo specifično opredelitev sodobnega republikanizma, ki se je vzpostavil kot dominanten koncept skozi ameriško zgodovino. Temelji na vladavini lastnine ter nedotakljivosti pravic privatnega, kar neposredno izključuje subjekte brez lastnine, čeravno ni neposredne povezave med konceptom republike in vladavino lastnine. Alternativa, ki bi se lahko vzpostavila, je novo premišljevanje koncepta republike, ki ne temelji na lastnini in posledično hierarhiji.

Sveto mesto lastnine v ustavi se pojavlja kot glavna ovira za razvoj udejanjanja drugačnih organizacijskih oblik moči in institucij, ki bi kot alternativa namesto privatnega in javnega lahko vzpostavile skupno. Preko privatnega in javnega se je konstituirala hierarhija, skupno pa se je zbrisalo, čeravno je povsod okoli nas, vendar tega ne zaznamo (prav tam, 9–10). Filmer pojasnjuje razmerje svobode in lastnine: ».../ti najbolj opevani vrednoti ljudstva (za katerima stremljiva večina ljudi) sta si nasprotujoči kot ogenj in voda in ne moreta nastopati skupaj« (Filmer v Hardt in Negri 2009, 3).

Delavstvo si je skozi ameriško zgodovino večkrat prizadevalo za ekonomsko neodvisnost, s katero bi posledično lahko dosegli ideale, ki so zapisani v ustavi, vendar jim zaradi svetega mesta, ki ga ima lastnina, to ni bilo dosegljivo. V tem kontekstu je o demokraciji absurdno govoriti oz. jo premišljati na takšnih temeljih, kajti naša percepcija udejanjanja demokracije prihaja od spodaj – od ljudi in ni vsiljena od zgoraj, v čemer prepoznamo absurdnost konotacije vladavine ljudstva.

3.5 Krvava zgodovina

»Zgodovina vsake države je zgodovina konfliktov med osvajalci in podjarmljenimi, gospodarji in sužnji, kapitalisti in delavci.« (Camus v Zinn 2003b, 10). V takšnem svetu konfliktov je naloga razmišljajočih ljudi, kot je sugeriral Albert Camus, »da se postavijo na stran izkoriščanih« (prav tam). Že z analiziranjem najpomembnejšega mita vsake družbe – mita o začetku in nastanku, ki odgovarja na temeljna vprašanja: »kdaj in kako je nastala, kdo so bili njeni predniki ipd.« (Velikonja 2003, 10), opazimo absurdnost "herojskega" dejanja

odkrivanja novega sveta.² Poraja se vprašanje mitske razsežnosti novega, saj so ozemlja že bila poseljena z ljudstvi (ki jih ne moremo enačiti z enim – napačnim imenom Indijanci), s kompleksnimi a drugačnimi kulturami ter odnosi, ki so bili bolj enakopravni kot v Evropi. (Zinn 2003b, 21). Območje je bilo na novo prepoznano zgolj s strani imperialistov, katerih glavni produkt je bila eksploatacija.

V mitologiranem začetku zaznamo "demokratičnost" ZDA, ki absurdna zgodovinska dejanja spreminjajo za poenotenje, glorificiranje in večvrednost novega sveta. Kot pravi Kissinger: »Zgodovina je spomin države« (Kissinger v Zinn 2003b, 9), ti poboji se upravičujejo v imenu napredka in demokracije, ki naj bi izgrajevala družbo prosperitete, vendar demokracija ne more biti vsiljena, saj pride na tem mestu do kontradikcije s konotacijo demokracije kot vladavine ljudstva.

ZDA skozi zgodovino sledijo makiavelističnemu principu, po katerem cilj opravičuje sredstva in na katerem se zaradi političnega preživetja politične elite ne ozirajo na področje morale. Delujejo namreč znotraj politike v nameri preživetja, kar jih vodi v zasledovanje konservativnih ciljev ohranjanja moči in hierarhičnih razmerij. Pri tem moramo "vladarja" prepoznati v predstavniki demokraciji kot elite, ki imajo v rokah vzvode odločanja (politiki, korporacije ...) (Lukšič 2006, 17–21). Venomer se v luči demokracije udejanjajo ekonomska in vojaška eksploatacija, politična moč, želja po nadvladi in ustvarjanje globalne velesile.

Eden izmed temeljnih gradnikov unifikacije skozi mit demokracije je v šestdesetih letih postal antikomunizem oz. histeričen strah pred komunistično nevarnostjo, ki je vodil ZDA absurdno v udejanjanje popolnoma nedemokratičnih politik ter širjenje ameriške ideologije po svetu. Komunizem naj bi bil prisoten v vseh porah in vseh institucijah ameriške družbe, najbolj izpostavljen pa je bil "lov na čarovnice" senatorja McCarthyja, ki je "rdečo nevarnost" zaznal pri 250 osebah, katere so delale za zunanje ministrstvo in jih obtožil sodelovanja s komunisti.³ Za absurdi komunistične nevarnosti se je, kot ugotavlja Zinn, skrivalo nekaj veliko bolj pomembnega in resnega, saj so ljudem v ZDA v misli vcepili jezo in nemir, kadar so slišali za komunizem. V tej nameri so lahko posledično sprejeli velikanske vojaške proračune, ki so se v letih 1950–1970 povečali za dvakrat, od leta 1970 do 1980 pa kar trikratno (Zinn 2003b, 266).

---

² Na mestu začetka nacionalne zgodovine ZDA se ne izpostavlja množičnih pobojev in genocida, ki je bil s strani Kolumba in kolonizatorjev storjen nad ljudstvom Aravaki. Identično se je iztrebilo ljudstvi Powhatans in Pequoti s strani angleških osvajalcev na območjih Virginije in Massachusettsa (Zinn 2003b, 1–22).

³ V predstavnikiškem domu ameriškega kongresa je bil ustanovljen tudi "House Committee on Un-American Activities" (HUAC) kateri je od leta 1938 vodil protikomunistične aktivnosti, v katerih je obravnaval 754.000 imen in na ta način preverjal – vohunil za delovanjem številnih prebivalcev ZDA. Noben član demokratske in republikanske stranke pa ni nikoli zahteval abolicije komiteja (Foner 2006, 800–804).

Strah pred komunistično nevarnostjo v hladni vojni se je izkazal v podobni luči kot pokristjanjevanje z ognjem in mečem v križarskih vojnah. ZDA so namreč pod krinko boja proti komunizmu upravičevale podporo vojaškim diktaturam v Čilu in na Filipinih ter v Iranu, El Salvadorju, sodelovale pa so s številnimi drugimi nedemokratskimi režimi, preko CIA pa so odstavljali ZDA nenaklonjene voditelje in politike, četudi so bili, kot v primeru Allendeja v Čilu, demokratično izvoljeni (prav tam, 266).

Vendar lahko komunistično nevarnost, ki se je skladala z mitom demokracije v ZDA, detektiramo kot opravičilo oz. izgovor za napade in uveljavljanje lastnih politik. Kako lahko drugače pojasnimo invazije ZDA na Centralno Ameriko pred boljševiško revolucijo leta 1917, na Kubo in Portoriko leta 1898, pošiljanje marincev v Honduras, Nikaragvo, Panamo in Gvatemalo, bombardiranje mehiških mest leta 1914 ter vojaško okupacija Haitija in Dominikanske republike 1915–1916 (prav tam, 14)? Kjer se kot razlog ni mogla pojaviti komunistična "nevarnost", se je izgovor našel v vzpostavljanju in implementaciji demokracije.

V času kolonizacije so si ZDA pridobile Havaje, Guam, Severne Marijanske otoke in Portoriko, ki so še danes del njenega ozemlja, po drugi svetovni vojni pa so se prek vojske in politike na globalni piedestal postavile kot globalna in imperialistična velesila (Grant 2005, 299–313). Takšni politiki in udejanjanju "demokracije" moramo nameniti ostro kritiko, saj so se v imenu nacionalne moči in demokracije izvajali vojne, množični pokoli, padla je jedrska bomba in milijoni žrtev. Vse to pušča preslišano sporočilo, da demokracija ni mogoča na silo, kajti če demokracijo obravnavamo kot vladavino ljudstva, je torej ameriška demokracija samodestruktivna. Za razliko od politik ZDA se je treba posluževati humanih sredstev, ki bodo prinesla pravice vsem človeškim bitjem. Vendar se s strani ZDA in njenega političnega sistema še vedno udejanjajo militarizacija, vojna in agresija namesto demokracije. Čeprav se vojna že dolgo časa kaže kot absurdna, pa (p)ostaja prevelik biznis. Preko vojn in zunanjega sovražnika se unificira lasten narod, ki se mu venomer vzbuja strah. Tako je nekdanji predsednik ZDA George W. Bush dejal: »Edini način za izražanje naše enotnosti je za Kongres, da potrdi vojaški proračun ZDA kot prvo prioriteto in da v celoti podpre mojo prošnjo po povečanju dohodkov« (Bowling for Columbine). V realni politiki se tako prikazuje zgolj eno možnost, eno politiko, ki temelji na velikanskem vojaškem proračunu, drugačnih možnosti pa se ne preišlja. Z enotnim delovanjem vseh treh vej oblasti pri podpori vojne sta se še enkrat izkazale problematičnost in "demokratičnost" predstavniške demokracije, izpostavil pa se je demokratični deficit sedanjega političnega sistema ZDA.

3.6 "Demokracija" političnega sistema predstavniške demokracije v ZDA

Kritika političnega sistema temelji na rigidnosti institucionalne ureditve, ki otežuje oz. onemogoča možnost participacije, kar lahko prikažemo z volitvami kot izključevalnim momentom in z omejitvami t. i. tretjih kandidatov. Ti bi lahko predstavljali možnost razširitve sedanje ureditve predstavniške demokracije ZDA, vendar se demokratičnost na papirju v realnosti kaže v nezmožnosti delovanja tretjih kandidatov, kar kaže na težave predstavniške demokracije tudi znotraj nje same, poleg že izpostavljenе kritike nedemokratičnosti "top-down" ureditve.

Volitve kot izbira političnih predstavnikov naj bi predstavljale praznik demokracije, vendar lahko to konotacijo demantiramo že pri samih temeljih, saj je na prvih volitvah v ZDA leta 1789 volilo le 1,3% ljudi, volilno pravico pa so imeli samo belopolti moški, ki so posedovali lastnino. Zaradi rasne segregacije ostali del družbe ni smel voliti, ženske so dobile volilno pravico v ZDA leta 1920, prav tako pa so bili izvzeti otroci (Jensen in drugi 1976). V ZDA se je od leta 1830, ko so se ustanovile prve stranke, skozi čas razvil dvostrankarski politični sistem, znotraj sistema pa obstajajo tudi tretji kandidati oz. kandidati manjšinskih strank. Čeprav se še ni zgodilo, da bi manjšinska stranka zmagala in je to praktično nemogoče, pa imajo lahko pomemben vpliv na potek volitev in nenazadnje skozi izpostavljanje tem, ki sta jih glavni stranki pozabili, širijo demokracijo. Tretje stranke lahko prav tako služijo volivcem z odklanjanjem politike glavnih dveh strank in na ta način izrazijo svoje nezadovoljstvo (Grant 2005).

Tretji kandidati imajo velik problem v volilnem sistemu "winner takes all", ker nimajo zadostne podpore, da bi osvojili elektorje. Tako morajo v posameznih zveznih državah zbirati podpise, da jih uvrstijo na kandidatno listo, medtem ko imata obe veliki stranki v vseh 50 državah zagotovljeno mesto na volilnih lističih. Eden od bolj znanih tretjih kandidatov Ross Perot je leta 1992 kot neodvisni in leta 1996 kot kandidat reformne stranke uspel priti na vseh 50 volilnih lističev. Zaradi tega, ker je milijonar, mu je z velikimi vložki uspelo organizirati tudi dobro volilno kampanjo, kar neposredno izpostavlja elitizem in riše sliko o možnosti participacije samo preko ogromnih finančnih vložkov. Vendar so tretji kandidati kljub temu v večini primerov izključeni iz televizijskih soočenj, Perot je sodeloval leta 1992, ko so mu javnomnenjske ankete pred soočenji izmerile 7% podporo, po soočenjih pa kar 19%. Leta 1996 ni smel več sodelovati, leta 2000 pa so uvedli pravilo, da morajo javnomnenjske ankete pokazati vsaj 15% podporo tretjemu kandidatu pred soočenji, da ga uvrstijo na soočenja (Grant 2005, 228–230). Na tem mestu si moramo zastaviti vprašanje, ali je sistem elektorskih glasov še učinkovit, ali si sploh prizadeva biti učinkovit, ali gre samo zato, da so nekateri

kandidati izključeni iz bitke, ker nimajo zadosti denarne podpore? Ali je namen demokracije postati ekskluzivna in elitistična? Ali s tem delamo korak nazaj in se vračamo na začetke volitev, ko so lahko volili samo belopolti moški? Ali si predstavniška demokracija ZDA dejansko prizadeva za bolj demokratične vrednote oz. predstavitev le-teh?

Na zadnjih volitvah je republikanski kandidat John McCain podpiral ohranitev in celo zaostritev smrtne kazni, medtem ko demokratski kandidat in poznejši predsednik ZDA Barack Obama ni izključeval celo napadov na Iran z jedrskim orožjem, kar nam odseva "nedemokratičnost" vsebin na podlagi katerih so izvoljeni kandidati.

3.7 Razkritje mita kot družbena kritika

Nakazali smo, da se je mit o demokraciji ZDA skozi stoletja trdno usidral v ameriško družbo na način, da se nam zdi popolnoma samoumeven – "naraven" in kot smo ugotovili se ravno takrat nahajamo najgloblje v mitu. Vendar ima mit ameriške demokracije še eno izjemno pomembno lastnost, vpliva namreč na izjemno veliko ljudi po svetu. Tako sam mit o demokraciji dobi kompleksnejšo konotacijo, ker ga lahko in moramo povezati z ameriško ideologijo, ki se "izvaža" in prenaša po svetu preko ameriške zunanje politike. Vprašanje, ki se postavlja, je, ali lahko mit razkrinkamo in po nietzschejansko zakričimo: »Mit je mrtev!«, vendar ravno na tej točki že stopimo v nov mit. Upanje, ki se poraja je, da bo ta mit bolj demokratičen, kar lahko prinese aktivno participiranje družbenih skupin znotraj polja družbenega, preko katerih se bo posameznik lahko bolj udejanil in od spodaj participiral v drugačni skupnosti, ki bo bolj enakopravna. Prav kritična analiza mita demokracije izpostavlja cilj tega poglavja kot prepoznavanje in iskanje možnih alternativ z namenom drugačnih bolj enakopravnih konceptov demokracije.

4 TEORETSKA PODLAGA UPORA NOVE LEVICE V ZDA

Teoretsko podlago za preučevane oblike uporov v ZDA v šestdesetih letih najdemo v mnogih miselnih tokovih. Najbolj prepoznane ideje, ki se pojavljajo pri družbenih gibanjih v ZDA in še posebej pri analiziranem uporuh na Berkeleyju, črpajo in vzpostavljajo teoretsko platformo na podlagi Kritične teorije, situacionizma, anarhizma in marksizma. V tem poglavju bomo osvetlili Kritično teorijo t. i. frankfurtske šole in izpostavili enega najbolj vplivnih teoretikov preučevanega obdobja – Marcuseja z njegovim delom *Enodimenzionalni človek* (1964). Refleksijo teoretske podlage bomo nadaljevali preko situacionistične internacionale, ki se je udejanjala od leta 1957 do 1972 in bila s svojimi idejami prav tako močno povezana s študentskimi boji v šestdesetih. Izpostavili bomo dva avtorja Guya Deborda in njegovo delo *Družba spektakla* (Debord 1999) kot odraz kapitalistični razmer v družbi ter delo Raoula Vaneigema *Revolucija vsakdanjega življenja* (Vaneigem 1997). Anarhizem kot po našem mnenju najbolj pomembno in progresivno ter radikalno teorijo, ki se je udejanjala v družbenih gibanjih v šestdesetih letih, bomo prezentirali skupaj s praxisom udejanjanja upora na Berkeleyju.

Praxis Marx enači s »svobodno, univerzalno, kreativno dejavnostjo, s katero človek ustvarja in spreminja svet in posledično sebe« (Vodovnik 2009, 580). Marksizem bo kot glavna inspiracija Kritične teorije in Situacionizma reflektiran prek njune interpretacije – predvsem mladega Marxa. Hkrati pa je tudi anarhistične nastavke in njihovo preišljevanje mogoče prepoznati v vseh obravnavanih delih v tem poglavju.

4.1 Kritična teorija kot radikalni upor obstoječi družbeni ureditvi

Kritična teorija je po Horkheimerju izšla iz nasprotovanja vladajočim oblikam idealizma in pozitivizma na podlagi interdisciplinarnih oblik preučevanja, ki presegajo interese politične ekonomije in zgodovine delavskega gibanja (Horkheimer 2006). Izpostavilo se je glavno vprašanje socialne filozofije, ki je naslavljalo povezave med »ekonomsko sfero družbe, psihološkim razvojem posameznika in spremembami v določenih delih kulture/...« (prav tam, 282). S tem se je socialna filozofija ontološko odcepila od kantovske filozofije avtonomnega posameznika kot racionalnega subjekta, iz vedenja katerega je možno preučevanje celotne družbe, ki predpostavlja naravno stanje: »Človek teži k temu, da živi v družbi, ker se v tem stanju počuti bolj kot človek, to pomeni, da se čuti sposobnega, da razvija svoje naravne zmožnosti. Toda hkrati ima tudi veliko tendenco, da živi kot posameznik, da se

izolira, ker v sebi naletava na nedružbeno značilnost, da želi nasprotovati vsemu, kar nasprotuje njegovim lastnim idejam« (Kant v Lukšič in Pikalo 2007, 134).

Do Hegla oz. do Marxa je posameznik reflektiran kot naravni posameznik, za Marxa pa človeško bistvo: »ni nikak abstraktum, prebivajoč v posameznem individuu. V svoji dejanskosti je skupek družbenih razmerij« (Marx v Lukšič in Pikalo 2007, 136). Kritična teorija torej obravnava Marxovo razumevanje posameznika kot družbenega subjekta, usmerjena pa je na kritiko in spremembe v celotni družbi za razliko od tradicionalnih teorij, ki so pred tem podajale zgolj parcialno razumevanje oz. pojasnjevanje.

Prek kritike si Kritična teorija prizadeva doseči človeško emancipacijo in osvoboditev od družbenih pogojev, kateri vodijo v zasužnjevanje (Horkheimer 2006). Vendar prepoznavamo, da je kateri koli filozofski pristop, ki ima podobne cilje kot Kritična teorija, lahko prepoznan kot kritična teorija (feminizem, postkolonialne teorije itd.). Teoretske podlage za družbena gibanja torej ne moremo zreducirati na posamezne teorije, ampak jih moramo zajeti širše, pri tem pa zaznavamo, da so teoretski nastavki bili podlaga za praxis družbenih gibanj, hkrati pa je prav upor prevladujočim družbenim konceptom napajal premišljanje drugačnih teoretskih konceptov.

4.1.1 Marcusejevo premišljanje osvoboditve od družbe obilja

Preko kritike družbe prosperitete podaja Marcuse v tekstu *Osvoboditev od družbe obilja* (*Liberation From the Affluent Society*) možne nastavke za spremembe. Družbo prosperitete definira kot »relativno dobro delujočo, bogato, močno,/.../ razvito industrijsko družbo« (Marcuse 1964, 311), kot primer kapitalistične družbe pa navaja analizirano ameriško družbo. V njej so materialne in kulturne potrebe zadovoljene, vendar so, kot kritično ugotovi, to lažne potrebe kapitalističnega aparata in centrov moči, ki kontrolirajo sistem in vodijo v eksploatacijo preko širjenja terorja ter s tem perpetuirajo moč in represijo.

Problem, ki ga izpostavlja Marcuse, je neprepoznavanje svobode zaradi potopljenosti v sistem oz. »družbenih mehanizmov manipulacije, indoktrinacije, represije, kateri so odgovorni za pomanjkanje množic, za integracijo večine opozicijskih sil v obstoječ družben sistem« (prav tam, 311). Poleg družbenih mehanizmov kritizira tudi neprepoznavanje potenciala svobode v teoretskih nastavkih socializma, kateri so radikalno nasprotje obstoječega sistema in predstavljajo s svojimi idejami kvalitativno spremembo katera se zdi utopična in idealistična.

Marcuse zazna osvoboditev preko dialektike oz. kot pravi, »dialektika je osvoboditev« (prav tam, 311), v tem pa zaznamo neposreden klic k praxisu, tako na intelektualnem kot tudi na terenu družbenih bojov, ki so se pokazali prek delovanja družbenih gibanj. Dialektika pomeni izgradnjo svobodne družbe preko neprestanega boja in prespraševanja o svobodi, katera bo vodila do osvoboditve. Spremembe ne zaznava preko revolucije, katera prinaša le kvantitativne spremembe, temveč na podlagi dialektike, ki se odraža v kvalitativni spremembi vrednot, v t. i. reformi revolucije oz. živetju revolucije prek, katere bo prepoznana pot do svobodnega obstoja človeka. Vendar kapitalistična družba zaradi nezmožnosti uvida kompleksnih družbenih razmerij, prek katerih prihaja do neprepoznavnosti osvoboditve, celo perpetuira svoje suženjstvo (prav tam, 311–320).

Človek je v kapitalistični družbi dojet kot objekt in ne kot subjekt, zaradi tega prihaja do totalne degradacije prek administrativnega aparata. Močnik (1997, 115) prepozna delo gospodarjev: ».../v vseh različicah (politični, ekonomski, kulturni, državno-administrativni) upravljanje birokratskih organizacij – daleč od proizvodnje in daleč celo od trgovine, pretežno špekulativno početje v raznih registrih, vselej pa organizirano na način birokratskih hierarhij«. Kapital kot sovražnik vedno znova in znova obnavlja hierarhična razmerja eksploatacije, človeku kot objektu pa ostaja zgolj možnost borbe za preživetje. Tako Marcuse kliče po radikalni družbeni spremembi, da se ohrani možnost človekove svobode.

Zadovoljene morajo biti potrebe po osvoboditvi posameznika na intelektualni ravni, udejaniti pa se morajo skozi izgradnjo novih družbenih institucij, katere v svojih ontoloških nastavkih ne bodo vsebovale podrejanja in nasilja ter hierarhije, temveč svobodo posameznika, kar se bo odrazilo tudi v osvoboditvi od prisilnega dela v kapitalistični družbi. V tem pogledu lahko zaznamo dialektiko kot reformo revolucije oz. kvalitativno spreminjanje družbe spektakla znotraj samega spektakla prek radikalne kritike le-tega (prav tam, 311–320).

V kritiki hierarhije Marcuse intelektualcev ne prepozna kot voditeljev revolucionarnih sprememb, temveč kot ogledala odtujene družbe prosperitete, kateri morajo izgrajevati teoretsko platformo za udejanjanje kvalitativnih sprememb v celotnem sistemu. Spremembe mora človek ponotranjiti, saj lahko le na ta način zavrne izkoriščanje, represijo, suženjstvo ter perpetuiranje sistema. Te lastnosti so inherentne sedanjim institucijam in organizacijam, na podlagi novih vrednot, katere se morajo vzpostaviti skozi dialektiko in udejaniti v novih družbenih institucijah, pa bo po Marcuseju mogoč soobstoj posameznika na podlagi svobode in sreče. Zato pa je potreben takojšen in radikalen upor (prav tam, 311–320).

4.1.2 Enodimenzionalna družba

Analizo kapitalistične družbe Marcuse bolj podrobno izpostavi v delu *Enodimenzionalni človek (One-dimensional Man)*. V njem problematizira tehnološki napredek industrijske družbe, ki se odraža v zatiranju svobode, skozi svobodno tekmovanje neenakih ekonomskih subjektov. Pod terminom "svobode" se odražajo svoboda govora, misli in zavesti, katere bi morale ščititi in promovirati kritične ideje, vendar izgubijo konotacijo svobode v institucionalizaciji, ki ohranja *status quo*, z ontološkimi nastavki dominacije in eksploatacije, ki se kaže skozi hierarhijo v teh institucijah.

»Totalitarizma ne vzpostavljajo samo specifične oblike vladavine oz. strankarstva, temveč tudi specifični sistem produkcije in distribucije, kateri dobro sovpadajo s "pluralizmom" strank, časopisov, "izravnalnih" pooblastil itd.« (Marcuse 1964, 3). Ekonomsko svobodo lahko razumemo kot osvoboditev od ekonomskih sil in razmerij, politična osvoboditev pa bi pomenila osvoboditev od politike, nad katero subjekt posameznik nima kontrole. Svoboda, ki se tako izpostavlja skozi praznik demokracije svobodnih volitev, pa ne izpostavlja razmerja dominacije gospodarjev nad sužnji, katerih pozicije ostajajo preko navidezne svobode še bolj trdne (prav tam, 4–8).

Marcuse izpostavlja pomembnost prepoznavne izvornosti, spontanosti in vseh ustvarjalnih vidikov človeške narave znotraj prevladujočega gona za racionalnostjo. Z radikalno kritiko je treba zatreti napačne potrebe, ki so posamezniku vsiljene zaradi partikularnih družbenih interesov, ki perpetuirajo bedo in neenakost preko dominacije. Osvoboditev je torej odvisna od zavesti dominacije, ki se vsiljuje skozi napačne potrebe. Na tej točki pa se skozi absorpcijo ideologije kaže odtujitev, ko se posameznik identificira z obstoječim stanjem, ki mu je vsiljen. Družbeno stanje se po Marcuseju zreducira na eno dimenzijo, katera je vseobsegajoča in se promovira s strani politike in množičnih medijev. Kot smo zapisali za mit demokracije, lahko isto izpostavimo tudi pri t. i. koncu ideologije, ko smo na točki, da ne prepoznamo več ideologije, smo najgloblje v njej. Enodimenzionalna družba izniči možnost posameznikove kreativnosti, vzpostavi konformnost skozi institucionalno ureditev, katero Marcuse vidi v totalno administrativni strukturi družbe (Marcuse 1964).

Ravno v institucionalnih nastavkih Marcuse vidi možnosti udejanjanja sprememb: »Organiziranost za mir je drugačna od organiziranosti za vojno; institucije v katerih prevladuje boj za preživetje ne more prinesiti pacifizacije obstoja« (prav tam, 17). Dominacija v vseh sferah privatnega in javnega integrira vse kritične poglede, avtentično opozicijo in absorbira alternative ter s tem ustvarja totalitarno enodimenzionalno družbo »v kateri sta

družba in narava, misel in telo ujeta v državi ki neprestano mobilizira obrambo tega univezuma« (prav tam, 18). Skupno, ki ga kot alternativo javnemu in zasebnemu prepoznavata Hardt in Negri (2009) se torej kaže kot možnost preišljevanja drugačnih nastavkov, ki lahko zamenjajo institucionalizirano hierarhično pozicijo sedanji ureditvi. Osvoboditev od družbe obilja pa ne bi pomenila vrnitve v družbo revščine in preprostosti, ravno nasprotno, saj bi se potrošnja profita prelivala v povečanje socialne blaginje, neprestano vsiljevanje potreb pa bi zamenjale posameznikove lastne potrebe (Marcuse 1964, 242).

4.2 Situacionizem – kreiranje svobode

Inspiracijo študentskim uporom na Berkeleyju je, z reflektiranjem družbeno kritičnih tematik, nudila tudi Situacionistična internacionala, katera je delovala v obdobju od leta 1957 do 1972. Poudarek preišljanja situacionistov bomo dali na dve temeljni deli, Debordovo *Družbo spektakla* in Vanegiemovo *Revolucijo vsakdanjega življenja*.

Teoretsko se je Situacionistična internacionala zavzemala za izveninstitucionalno in neakademsko pozicijo, s čimer se je v tej sferi razlikovala od Marcusejeve dialektike. Skozi zavračanje univerze kot institucije za proizvodnjo znanosti lahko prepoznamo tudi upor na Berkeleyju, s to razliko, da so se aktivisti na Berkeleyju zavzemali za spremembo vsebine in oblike organiziranosti institucij, situacionisti in neosituacionisti pa zavzemajo na teoretski ravni pozicijo zunaj institucij proizvodnje znanosti (Jeffs 1997, 9–10).

Vpliv teoretikov pripoznamo znotraj sistema, saj so s svojimi deli posegali v akademski prostor in tako vplivali na institucije ter preišljevanje sistema. Situacionizem se je zavedal ujetosti in neuspešnosti kritike znotraj odnosov, ki perpetuirajo odtujeno moč, vendar so izpostavili utopične teorije situacionizma: ».../da se mora radikalna teorija udejanjiti v vsakdanjem življenju, tudi za ceno svoje samoukinitve/...« (prav tam, 13). ».../V nasprotju z bolj nihilističnimi in golo igrivimi oblikami posttukturalizma, situacionistična teorija kljub vsemu predpostavlja možnost rekonstrukcije družbenega, ki presega spektakel, skoz revolucionarno spremembo oziroma svobodno konstruiranje situacij, v katerih se izginuli subjekt emancipacije rekonstruira kot heterogen in fluiden« (prav tam, 10).

Ravno na terenu radikalnega zanikanja obstoječemu sistemu potrošniške družbe Situacionistična internacionala izpostavlja emancipatorno situacijo, v kateri lahko družbeni subjekt realizira potenciale svoje kreativnosti, spontanosti, mimo napačnih potreb, ki jih vzpostavlja kapitalistična skupnost. Po Vaneigemovem načelu se želi vzpostaviti situacija, kjer bo: »Organizacija spontanosti/.../del spontanosti same« (prav tam, 13–14). Cilj je torej

aktivna kreacija situacij, katera nasprotuje pasivnosti, katero prepoznava v družbi spektakla in tudi v akademskih krogih in s temi situacijami izstopa izven družbe spektakla. Zato klic, v katerem se prepozna revolucionarni naboj, kaže na spremembo teoretskih nastavkov celotne družbe, ali kot pravijo situacionisti, ali smo situacionisti vsi ali pa ni nihče (prav tam, 9–15).

4.2.1 Družba spektakla

Debord, ki je s kritiko želel udejaniti spremembe družbene realnosti, je s Feuerbachovim citatom orisal družbeno stanje, ki ga je zajel z danes vse prisotnim terminom družbe spektakla: »In nedvomno velja za naš čas, da mu je podoba ljubša od stvari same, da je kopija pred originalom, predstava pred realnostjo, videz pred bistvom...« (Feuerbach v Debord 1997, 41). Ponaredek družbene realnosti prepozna Debord v družbah, kjer jim vladajo moderne produkcijske sile – t. i. družbah prosperitete, katere primer so ZDA. »Spektakel se istočasno kaže kot družba sama, kot del družbe in kot orodje poenotenja« (prav tam, 42). V želji po izstopu je povzročena deformacija realnosti, ki prikaže spektakel kot cilj vsakršnega delovanja, pobjagovijo se upor, kritika in alternative. Demonstracije so predstavljene kot možnost udejanjanja sprememb, čeprav se na koncu ugotovi, da le-ta ni mogoča, da je upor zgolj iluzija. Spektakel se še bolj poenoti, upor pa ga naredi zanimivejšega in mu pripne konotacijo demokratičnosti ter heterogenosti (Debord 1999).

Skozi samo analizo in refleksijo družbe, katero produciramo, pa se moramo zavedati, da smo potopljeni v diskurz spektakla, kot pravi Debord (1997, 43): »Ko ga analiziramo, v določeni meri uporabljamo prav jezik spektakla, vtem ko prečimo metodološki teren družbe, ki se izraža v spektaklu«. Zato opozarja, da mora kritična teorija vzpostaviti lastni, kontradiktorni jezik, »ki mora biti dialektičen po obliki, tako kot je dialektičen v svoji vsebini./.../ Ni negacija stila, negacija je njegov stil« (Debord 1999, 131). Prek jezika smo tako ujeti v zgodovinski moment družbe spektakla.

Spektakel je rezultat obstoječe produkcije, katera ohranja sistem in si podreja subjekte v navezavi s podrejenostjo družbenih subjektov eksploativnim ekonomskim razmerjem. »Povsem očitno je, da nobena ideja ne more preseči obstoječega spektakla, ampak zgolj obstoječe ideje o spektaklu. Za resnično uničenje družbe spektakla so potrebni ljudje, ki praktično moč vnašajo v aktivno delovanje« (prav tam, 130). V tem vidimo potencial situacij oz. radikalnega upora družbenih gibanj in upora na Berkeleyju, ki znotraj spektakla, s kritiko in množičnostjo ter posledično močjo delovanja živi revolucijo prek kritike neemancipatornosti družbene realnosti. Situacijo, ki je kritično reflektirala kapitalistične

težnje družbe in vzpostavljala možnost alternative hierarhičnemu načinu delovanja z drugačnimi nastavki organiziranosti, bomo izpostavili skozi vzpostavljanje "Ljudskega parka" (*People's Park*) na Berkeleyju. Ta predstavlja manifestacijo nasprotovanja kapitalistični eksploataciji in dominaciji, v nastajanju parka pa se je omogočilo kreativno udejanjanje posameznih družbenih subjektov.

Sama vsebina je, kot izpostavlja Debord, v spektaklu manj pomembna kot pa sama podoba, kar naši analizi družbenega dogajanja vzpostavi korelacijo z Marcusejevo enodimenzionalno družbo. Spektakel se tako ne ukvarja s filozofskimi problemi, ampak problematizira realnost, preko vzpostavljanja potreb je sredstvo, s katerim se manipulira z družbo, da se le-ta ne čuti zatirane in je vsaj navidezno zadovoljena. Vendar se pri posamezniku vzpostavi ločitev skozi sam proces produkcije, katera prevzame značilnosti stroja, kar lahko povežemo s fordizmom.⁴

Prednost se mora torej dati življenju pred preživetjem in ne obratno, kot se je dogajalo v fordizmu in kot se v nezmožnosti izstopa iz hierarhičnih razmerij dogaja tudi danes. S tem se onemogoči kritični duh, kar prinese apatijo in konformnost, kajti oblast se predobro zaveda, da se moč skriva v množici in ne v odtujenih posameznikih oz. osamljenih družbenih skupinah. Ravno iz te pozicije bo mogoče orisati heterogenost upora v ZDA v šestdesetih, kjer se je v določenih segmentih izkazala moč množice, ki je prepoznala odtujenost in nezmožnost udejanjanja. Vendar je družba spektakla ponovno pokazala svoj vseobsegajoči potencial, tudi zaradi teoretskih, vsebinskih ter organizacijskih pomanjkljivosti družbenih gibanj.

4.2.2 Revolucija v vsakdanjem življenju

Že naslov knjige, *Revolucija vsakdanjega življenja*, izpostavlja namen Vaneigemovega pisanja, ki si prizadeva omogočiti človekovo udejanjanje – kreativnost v vsakodnevnih situacijah. Spontanost, katero uvidi v otroštvu, pred družbenimi vplivi vkalupljanja, prepozna kot pravi način za kreativnost in kot prvi trenutek praktičnega udejanjanja svobodnega posameznika (Vaneigem 2003, 190–203).

Popolno svobodo in kreativnost v družbi prepozna v poeziji, iste lastnosti pa zazna tudi v vseh revolucionarnih momentih. Poezijo lahko interpretiramo kot organizacijo

---

⁴ Fordizem prepoznamo kot način ekonomske eksploatacije, ki je značilen za kapitalistični sistem. V sistemu produkcije je izpostavljeno doseganje čim večjega dobička, razmerja v delovnem procesu pa temeljijo na tekmovalnosti in hierarhiji. Delavec zaradi boja za preživetja ne zazna izkoriščanja in ne uvidi perpetuiranja sistema ter možnosti upora (*La classe operaia va in paradiso*).

kreativnosti in spontanosti, kot prostor za udejanjenje posameznika, hkrati pa polje različnih interpretacij subjektov, ki se prepoznavajo v poeziji in delujejo znotraj različnih poezij posameznikov. Poezija nikogar ne omejuje in nima konca, kot pravi Vaneigem, ima potencial bube, ki se vedno razvije v nekaj novega in vedno ponudi drugo interpretacijo.

Na drugi strani se v polju družbenega prepoznavanja hierarhijo kot edino organizacijsko formo, kjer se izpostavlja "svoboda" kot možnost izbire drugačnega gospodarja, sama dominacija pa se ne spremeni. Zaradi tega prepoznavanja, tako kot avtorji, ki smo jih že omenili, da v teh okvirih vladanja svobode ne moremo doseči. Edina kreativnost, ki je mogoča v kapitalističnem sistemu, je ta, ki perpetuira spektakel, če uporabim Debordov termin. Vaneigem absurdno ugotavlja, da je edina možnost, katero nam dopuščajo gospodarji, organiziranje lastne pasivnosti, hkrati pa izpostavlja, da sta sistema eksploatacije in dominacije človeški kreaciji, kar kaže na ujetost v lastne miselne in teoretske termine, ki zamegljuje možnost drugačne organizacije. Vendar se poezija nahaja vedno nekje okoli in kot takšna predstavlja možnost radikalne teorije, ki je zajeta v revolucionarnih strategijah, katere morajo postati del vsakdanjega življenja (prav tam, 190–203).

V enem najpomembnejših Vaneigemovih poglavij: *Gospodarji brez sužnjev* izpostavlja družbeno organiziranost kot oblast, preko katere gospodarji vzpostavljajo pogoje suženjstva. Na temeljno mesto postavi hierarhijo, ki se je tako počlovečila, da je zamenjala človeško substanco in se sama postavila na piedestal. Gospodarji – sužnji so ravno tako podrejeni hierarhiji, vendar dominirajo nad sužnji, v katerih Vaneigem prepoznavava zavračevalce, kateri imajo revolucionaren potencial. Ta se pri Vaneigemu nahaja v novem proletariatu, mi pa ga bomo prepoznali pri študentih, kateri še niso v celoti stopili v svet fordističnega načina dela, v katerem niso popolnoma ujeti, in imajo tako priložnost premišljati drugačne koncepte organiziranja ter preko kritike obstoječe politike postavljati ogledalo družbi. Preko revolucionarnega razreda, ki bo vzpostavil drugačen tip organiziranosti, »bodo izšli gospodarji brez sužnjev in tip višje družbe« (Vaneigem 1997, 59).

Vzpostaviti se mora zavedanje, da smo sužnji vsi zaradi lastne miselne omejenosti in nezmožnosti nastavkov drugačne organiziranosti. Posledično se mora udejaniti boj proti sedanjim oblikam družbene organiziranosti, kateri mora biti: »vedno boj za človekovo emancipacijo, boj za totalnega človeka. Zavračanje suženjstva je zares tisto, kar spreminja svet« (prav tam, 61). Revolucionarni naboj in tendenca po spremembah se kažeta v ukinitvi gospodarjev. Vendar pasivnost, konformnost in ujetost v nezmožnost uvida drugačne organiziranosti zgolj še utrjuje oblastne strukture, ki so abstraktna »nekakšna sama-po-sebi-

organizacija, po katere zakonitosti so se prisiljeni ravnati vsi tako imenovani voditelji« (prav tam, 63).

Oblast dominira, bivši gospodarji so postali gospodarji-sužnji, ki preko kapitalizma izkoriščajo ljudi, ne da bi pri tem uživali. Užitek gospodovanja je torej izginil, gospodarji so se odrekli gospodovanju. Nastavke za drugačno organiziranost Vaneigem vidi v majhnih-mikrodružbah skupinah, kjer bo posameznik imel možnost udejanjanja in se bo izognil zgodovinskim usodam revolucij, kjer se je stari red zrušil na glave revolucionarjev na način, da so ti le prevzeli oblast, vsebinskih sprememb pa ni bilo. Leta 1867 so se pri I. internacionali zavedali kritičnosti oblasti in izjavili: »Predolgo smo bili priklenjeni na vlačilec diplomiranih markizov in princev znanosti. Skrbimo za svoje stvari sami, in naj bomo še tako nevešči, nikoli jih ne bomo opravili slabše, kot so bile opravljene v našem imenu« (prav tam, 64).

Danes, ko človečnost gospodarja vedno bolj upada, se nečlovečnost oblasti dviga in prihaja do udejanjanja dominacije in eksploatacije. Zavemo se, da dominacija in eksploatacija ne poznata posameznega imena subjekta eksploatacije, saj je mesto gospodarjev-sužnjev heterogeno oz. razpršeno. Hierarhija na oblasti postane vseobsežna, vsakodnevna, neprestano prisotna in brezosebna, saj prevlada sam termin hierarhije nad subjekti, ki so vsi podrejeni. Ujetost v dominacijo ponotranjimo in se je niti ne zavedamo več. V tem kontekstu avtor izpostavlja: »Dominacija je pravica, izkoriščanje je pogodba, organizacija pa red stvari« (prav tam, 63).

Pri spremembi oblastnih pozicij moči je potrebno po Vaneigemu presejanje treh elementov: patriarhalne organizacije, hierarhične oblasti in subjektivne samovoljnosti oblasti. Ti pogoji se morajo udejaniti na vseh področjih, vztrajanje pri ne-hierarhiji oz. horizontalnemu načinu organiziranja je torej ključnega pomena, prek katerih se vzpostavljajo koherentne skupine ».../v katerih je individualna ustvarjalnost namenjena kolektivni, in ta zadnja jo krepi/...« (prav tam, 67). Zavračanje vsakršne hierarhije znotraj skupine je torej eden izmed najbolj pomembnih elementov vzpostavljanja drugačnih nastavkov družbene organiziranosti. Zaznavanje te anarhistične tendence bomo izpostavili v določenih delih upora na Berkeleyju tudi izpostavili, kot kritiko pa bomo reflektirali, kdaj se hierarhija znotraj družbenih gibanj ni prepoznavala kot problematična. Z zanikanjem hierarhije se revolucija živi in ne zgodi enkrat, temveč je to revolucionarni potencial, v katerem se skriva način življenja in organiziranja.

Na ta način se z radikalno subjektivnostjo in koncem igranja vlog vzpostavlja nov prostor, ki ga avtor imenuje "nova narava" (prav tam, 69). »Gospodarjeva subjektivnost se

dejansko uresničuje le z zanikanjem subjektivnosti drugih, s čimer samo sebe zaplete v verige, vklene se, ko hoče vkleniti druge« (prav tam, 69). "Nova narava" je torej v kontradikciji z gospodarjevo subjektivnostjo, saj temelji na vztrajanju drugačne človeške organizacije, ki bo temeljila na udejanjanju radikalne subjektivnosti vsakega posameznika. Z miselno zamejenostjo in nezmožnostjo uvida alternativ smo izpostavili človeški potencial, katerega absurdno opiše Vaneigem: »Iz človeka znamo narediti psa, opeko, essesovca, pa ne bi znali narediti človeka« (prav tam, 70)? Na tem mestu teoretski nastavki omogočajo premišljevanje o možnosti drugačnega organiziranja in prepoznavanja radikalne subjektivitete posameznika, ki se znotraj hierarhične organiziranosti ne more udejanjati.

5 ŠTUDENTSKI UPOR NA BERKELEYJU

5.1 Radikalizem Nove levice v ameriški družbi

Premišljanje drugačnih nastavkov organiziranosti in kritike družbene realnosti se ni odražalo zgolj v sferi teorije. Radikalne ideje in upori so namreč reflektirali realne situacije v ameriški družbi, sprva na lokalnem, pozneje pa tudi na državnem in globalnem nivoju, kar kaže potenciale gibanja Nove levice, preko katerega so pozivali k udejanjanju sprememb. Pozivi k premislekom in kritiki so se udejanjali v govorih, citatih, sloganih, radikalnih časopisih, pamfletih, s čimer so se približali družbenim subjektom (Young 1977, 38).

V kritičnih refleksijah organizacij, kot sta "Student Non-violent Co-ordinating Committee" (SNCC) in "Students for a Democratic Society" (SDS), kateri najbolj izpostavljeno udejanjata organiziran upor na Berkeleyju, je dominiral jezik svobode. Navdih in povod za upor zaznamo iz gibanj za državljanske pravice na jugu (The Port Huron Statement 2003, 468). Homogenost v začetkih študentskega gibanja in občutek optimizma predstavljata, iz današnje perspektive nostalgichen pogled na dogajanja, hkrati pa refleksija ponovno predstavlja ideje, ki bi vodile v bolj enakopravno družbo. Želje in cilji so bili radikalni, saj so želeli uresničiti ideal participativne demokracije, v kateri bi lahko vsak posameznik bolje realiziral svoje potenciale (Bloom in Breines 2003, 49–50).

Eden izmed najbolj zgovornih sloganov, ki je nasprotoval odtujenosti ljudi in pozival k upoštevanju človeške kreativnosti, je bil: »naj odločijo ljudje« (Young 1977, 43). Družbeni subjekti so se prepoznali v neposrednih klicih k upor, saj so reflektirali probleme, ki so imeli dejanske vplive na njihova življenja. Za razliko od določenih družbenokritičnih teorij, katerih niso poznali, so lažje uvideli družbene anomalije v neposrednem pozivu k upor.

Sami pozivi so vsebovali družbenokritično teorijo, hkrati pa so glavni protagonisti – pobudniki uporov prepoznavali praxis pred teorijo. Mario Savio, ki je bil eden izmed najbolj aktivnih in radikalnih akterjev upora na Berkeleyju, je dejal, da je slabo za teorijo, če ta ne podpira njihovih dejanj. Tom Hayden, ki je eden izmed ustanoviteljev SDS, katera je bila prepoznana kot vodilna organizacija nove levice v šestdesetih, pa je dejal, da se mora gibanje osredotočiti bolj na občutke kot na teorijo (Young 1977, 39–43).

5.2 Aktivizem nove generacije: študentje kot gonilna sila upora?

Eno izmed prvih del, ki je danes dojeto kot napoved prihoda "Beat" generacije, s čimer označujemo odtujene mlade ljudi, ki nasprotujejo mainstream buržoaznim vrednotam, je bila

pesem Allena Ginsberga *Howl* (Ginsberg 2003).⁵ V letu 1956 postane delo refleksija družbenega stanja, kateremu sledi upor. V Port Huron Statementu (2003), ki je prepoznan kot temeljni dokument nove levice, spisan s strani SDS, pa je izpostavljen potencial nove generacije, v kateri so študentje prepoznani kot eni izmed vodilnih subjektov upora. Mills pripoznava potencial za udejanjanje sprememb pri študentih in intelektualcih, s čimer se posledično prostor akademije, ki zajema študente in del intelektualcev, predpostavlja kot možna platforma oz. »neverjeten vir družbene kritike in inciator novih načinov obnašanja« (prav tam, 473).

Vendar univerza v tistem času ne predstavlja platforme za kritično refleksijo in uvid v možne spremembe, ravno nasprotno, perpetuira apatičnost, saj kot ugotavljajo v Port Huron Statementu: »Študentje zapustijo fakulteto včasih bolj "tolerantni" kot ko so prispeli, a v bistvu nekritični do lastne pozicije o vrednotah in politični usmeritvi« (prav tam, 473). Problema apatičnosti pa ne prepozna kot popolnoma subjektivnega, kjer se posameznik počuti nemočnega, temveč kot produkt družbenih institucij in struktur organiziranosti tako v akademskem okolju kot v sami družbi, s čimer upor znotraj akademije pomeni zgolj mikro raven za upor v širši družbeni realnosti. Z vpeljavo vsebine kurikulumu prek administrativnih institucij povzročijo izolacijo in alienacijo študenta, kateri se sooči z vladavino elit, vpliva na spremembe pa zaradi kompleksnih in nedostopnih institucij nima.

Družbene institucije ustvarjajo okoliščine, v katerih družbeni subjekt ne premore vpliva na odločitve, katere neposredno vplivajo na njegovo življenje, in s tem ne razume sveta okoli sebe ter posledično njega samega (prav tam, 468–476). Družbene anomalije po Millsovem načelu intelektualcev in študentov kot sil sprememb prepoznava belopolti študentje srednjega razreda, kateri živijo v »vsaj skromnem udobju življenja na univerzi« (prav tam, 469), vendar kljub prosperiteti, v kateri živijo, zaznavajo nelagodje sistema, v katerem se nahajajo. Kritične belopolte študente srednjega razreda prepozna tudi Calvert (2003, 489) kot agente revolucionarnih sprememb. Določeni del študentov, kateri zaradi nepopolne ujetosti v zgoraj omenjeni fordističen način produkcije, s kritičnim premislekom, še lahko zaznava določeno mero svobode, s katero se lahko izrazijo skozi upor.

Na tem mestu moramo kritično izpostaviti zgolj določeno mero svobode in prosperitete, saj ravno birokratski aparat univerze, ki vzpostavlja univerzo kot tovarno znanja

---

⁵ V pesmi *Howl*, katere prevod lahko predstavimo kot krik bolečine o družbenem stanju, Ginsberg na poetičen način reflektira ujetost, materializem, izkoriščanje, enodimenzionalnost, umazanost, korporativnost, omejenost, ... družbe v kateri živi. Pesniška zbirka v kateri je bila objavljena pesem je bila na javnem sojenju zaradi vulgarnosti vsebine, vendar na koncu ni bila prepoznana kot nesposobna. V letu 1956 tako postane refleksija družbenega stanja, kateremu upor sledi

(t. i. *multiversity*), predstavlja podstat za upor. V akademiji so aktivisti zaznavali globoko zakoreninjena institucionalno hierarhična razmerja, z uporom pa so želeli doseči, da se ovrže kontrola nad izobraževalnim procesom, ki je vpeljan s strani administrativne birokracije. Akademija predstavlja osrednje mesto podajanja znanja, v njej pa prepoznajo potencial, da lahko vpelje spremembe v mišljenju ter drugačno institucionalno organiziranost in postavi temelje za napad na hierarhizirane oblike moči, katere se lahko prenesejo v širšo sfero družbene realnosti (The Port Huron Statement 2003, 475).

5.3 Začetki uporov na Berkeleyju

Kalifornijska univerza je bila, kot smo že nakazali, s strani študentov, prepoznana kot tovarna znanja. Njen predsednik Clark Kerr je v svojem korporativističnem⁶ diskurzu poudarjal pomen največje javne univerze v ZDA, v kateri vsako leto študira več študentov in katera v povezavi z industrijo ter kapitalom prinaša velik delež povečanja BDP-ja za ZDA. Znotraj univerzitetnega kampusa Berkeley so med drugimi izvajali raziskave za korporacije, v univerzitetnih laboratorijih pa so razvijali tudi jedrsko orožje. Berkeley je tako postal največja tovarna znanja, ki je bila neposredno povezana s kapitalom, kateri je pritiskal na univerzo po zaustavitvi upora študentov in na ta način posredno zatiral svoboščine. V takšnem akademskem prostoru družbena kritika kot nastavek za alternativne možnosti in bolj emancipatorno udejanjanje ni bila prepoznana oz. je bila prepovedana.

Študentskega političnega udejstvovanja je bilo v začetku šestdesetih let malo oz. skoraj ni bilo prisotno. Sama univerza znotraj univerzitetnega kampusa ni dopuščala političnega organiziranja in refleksije političnih problemov, ki so bili takrat aktualni (apartheid, razvijanje jedrskega orožja, gibanje za državljanske pravice na jugu) (prav tam). Univerzitetni prostor ni bil dojet kot platforma, v kateri se rojevajo napredne ideje in možnosti premišljanja drugačnih družbenih nastavkov, temveč je predstavljal korporativni prostor rigidne organiziranosti brez možnosti politične svobode.

Kljub temu so kritični posamezniki in družbena gibanja prepoznavali družbene probleme in si postavljali vprašanja o zatiranju, eksploataciji, birokratizaciji tako znotraj univerzitetnega kampusa kot zunaj njega. Razočarani so bili nad udejanjanjem svobode in enakosti posameznika s strani političnih institucij, v odločitvah katerih so zaznavali

---

⁶ »Korporativizem je načelo organiziranja politične družbe na temelju metafore živega organizma. Glede na to je korporativizem vedno organski. Glavne poteze korporativizma so vitalni interesi družbe in iz njih izhajajoči funkcionalni interesi ter funkcionalno predstavnštvo. Korporativizem gleda na družbo kot na živo bitje, zato je zanj pomembno predvsem njegovo preživetje, kar pomeni preživetje najprej vitalnih organov družbenega telesa« (Lukšič 2006, 57–58).

paradokse. Degradacija posameznika je bila prevelika, da ne bi bila zaznana, hkrati pa so anomalije v družbi neposredno vplivale na njihova življenja (The Port Huron Statement 2003, 469). Mnogo študentov Berkeleyja je leta 1963 na lokalnem nivoju začelo aktivno sodelovati s temnopoltimi aktivisti zaradi rasistične politike zaposlovanja, ki se je implementirala v poslovnem predelu blizu Berkeleyja. Zasedbami restavracij in trgovskih kompleksov so želeli doseči ohranitev služb za temnopolte in ostale manjšine v San Franciscu.

Prve demonstracije, v katerih prepoznamo začetke političnega upora generacije Nove levice, ki izpostavi upor ter zikananje konformnosti študentov na Berkeleyju, so odgovor na vedno večjo represijo "House Committee on Un-American Activities" (HUAC). S svojo politično represijo je vladni komite močno omejeval politično svobodo, pod krinko, tedaj tako izpostavljenega in že analiziranega mita o sovjetski nevarnosti. Zasedba mestne hiše, kot odgovor na politično represijo in širjenje strahu, je v San Franciscu zaradi policijskega nasilja in represije pritegnila medijsko pozornost, v čemer se odraža absurdnost medijskega poročanja, ki sledi senzacionalizmu, šokantnosti, medtem ko same analize demonstracij in upora ni sposobno podati. Policijsko nasilje se je kazalo z razganjanjem protestnikov z vodnimi topovi in fizično odstranitvijo demonstrantov izpred mestne hiše, kar so protestniki pozneje interpretirali kot politični krst, ki je zamenjal strah z odločitvijo za upor (Berkeley in the sixties).

Najbolj izpostavljen dogodek se je zgodil v hotelskem kompleksu Sheraton Palace, kjer so aktivisti, med njimi številni študentje Berkeleyja, z vzpostavitvijo *ad hoc* komiteja proti rasni diskriminaciji, v pogajanjih z lastniki hotela dosegli dogovor, da obdržijo zatirano prebivalstvo na vseh službenih položajih. Kapital ni reflektiral kritike lastnih rasističnih politik ter eksploatacije, temveč je s svoje dominantne pozicije gledal upor kot napad na njihovo integriteto. Pozicija izkoriščanih družbenih subjektov pa je bila dojeta kot popolnoma naravna.

Centri moči in kapitala so zaznali nevarnost sodelovanja študentov proti izkoriščanju kapitala, saj je bilo aretiranih sto študentov Berkeleyja, v protestih pa jih je sodelovalo še od petsto do osemsto. Na univerzo so vršili pritisk, saj po njihovem mnenju univerza ne more biti podlaga za "napade" na skupnost (prav tam). Univerza naj bi po mnenju kapitala predstavljala prostor, kjer se izoblikujejo kadri, kateri bodo povečevali dobiček in prispevali k perpetuiranju obstoječih družbenih razmerij moči in dominacije. Pri uporih so namreč sodelovali študentje ene najbolj elitnih, "ivy league" univerz, delež katerih je zaznal družbene anomalije, čeprav naj bi v prihodnosti posegli po vodilnih položajih v družbi in ohranjali pozicijo gospodarja. Vendar se je zaradi odtujenosti in nezmožnosti posameznikovega

udejanjanja ter doseganja sprememb in zaradi zaznanih družbenih anomalij in izkoriščanja zgodil upor tudi znotraj obravnavanega družbenega prostora.

5.4 Gibanje za svobodo govora

Zgodnja faza študentskega upora in kritike družbene realnosti je, kot se je izkazalo pozneje, najbolj uspešna in pomembna tudi kot navdih za vse ostale oblike organiziranja in upora, ki so sledili študentskim gibanjem. Posledice pritiskov kapitala in desno usmerjenih politikov, kateri so zahtevali destrukcijo študentskega aktivizma, so na Berkeleyu postale očitne jeseni leta 1964. V začetku študijskega leta so odstranili klopi znotraj univerzitetnega kampusa na predelih Bancroft in Telegraph, ki sta skozi zgodovino predstavljala prizorišče politične aktivnosti študentov, z izgovorom, da omejujejo prehod študentov v kampusu. Namen ukiniti možnost kritičnega mišljenja, političnega udejstvovanja in organiziranja pa je dosegel ravno nasprotno posledice, saj so se prvič združile študentske organizacije z različnimi cilji in idejami, katere se drugače ne bi povezale. Spontano je nastalo Gibanje za svobodo govora – Free Speech Movement, katero je postalo model naslednjih študentskih organiziranj.

Navdih za upor jim je predstavljal boj za državljanske pravice na jugu leta 1964, v okviru t. i. "Freedom Summer", pri katerem je v okviru organizacije SNCC prejšnje poletje sodelovalo mnogo študentov Berkeleyja (Savio 2003a, 483). Kot je omenil Savio (2003b, 89–92), je boj potekal proti istemu sovražniku, kot ga je imelo Gibanje za državljanske pravice. Neposredno sovražnika zazna pri administrativni birokraciji, katera ohranja *status quo* in ne prepozna težav, s katerimi se soočajo študenti.

»Ko nasprotuješ krivicam, ki so storjene drugim, velikokrat-včasih simbolno, včasih ne, v resnici nasprotuješ nepravilnosti, ki se je zgodila tebi« (Savio 2003a, 486). Krivice storjene drugim so študentje prepoznali kot krivice storjene njim in tako v znak protesta kljub prepovedi ponovno postavili mize in nadaljevali širjenje idej, rekrutiranje novih študentov in zbiranje denarja za njihove aktivnosti, ki so bile v veliki meri namenjene gibanju za državljanske pravice na jugu ZDA. Univerza je, pod pritiskom kapitala, posredovala in ovadila pet predstavnikov študentskih organizacij, kateri so bili takrat najbolj dejavni. Vseh ostalih štiristo študentov, ki so sodelovali, pa je s solidarnostjo povzročilo zmedo, saj dekan in njegovi sodelavci niso mogli ovaditi vseh študentov, ki so protestirali, temveč so svojo moč prezentirali na posameznikih, da bi s tem povzročili strah in s tem podreditev celotne skupine študentov. Enotnost znotraj gibanja se je odražala v skupni akciji, kjer je na sestanek z

dekanom prišla množica študentov, katerim so sporočili, da so glavni protagonisti upora suspendirani (prav tam).

Nezmožnost političnega izražanja, represivno delovanje univerze, nezmožnost dialoga ter rigidnost univerzitetne hierarhije so naslednje jutro spodbudile študente v proteste zaradi krivic, ki so se zgodile posameznim akterjem. V protestih so policisti aretirali Jacka Weinberga, enega najbolj radikalnih protestnikov, študentje pa so v preprečitvi tej namere obkolili policijski avto, da se ta ni mogel premakniti. V anarhističnem duhu so na policijskem avtomobilu, ki je služil kot polje upora, dvaintrideset ur izražali svoja politična prepričanja, kritiko, nasprotovanje univerzitetni ureditvi ter predstavljali lastne pogled in težave s katerimi so se soočali. Na demonstracijah ni bilo odziva administrativnega aparata univerze, ki bi pojasnil, zakaj so se zgodili aretacije in suspenzi, kateri so bili posledica zaostrovanja ter omejevanja političnega govora. Administracija je s histerijo sprejela upor, katerega v svoji lastni zaslepljenosti in zaverovanosti s pozicije gospodarja niso razumeli.

Izpostaviti moramo tudi drugačno pozicijo številnih študentov na Berkeleyju, kateri niso prepoznali potenciala gibanja in kritike le-tega, saj so neposredno nasprotovali uporju ter to tudi izrazili. Člani bratovščin so grozili upornim študentom, katere so v takratnem duhu prepoznali kot komuniste, hkrati pa niso prepoznavali eksploativne narave organizacijskih oblik ali pa so le-te želeli ohraniti. Podobno potopljenost oz. perpertuiranje družbene pozicije kapitalizma ter s tem neposredno nezmožnosti udejanjanja svobode govora je Rossman (2003) zaznal tudi s strani medijev. V poročanju se je odražala parcialna oz. povsem napačna interpretacija protestov, ki je prepoznala samo nasilje oz. "upor brez razloga". Posledično uvidimo, da se je zgolj majhen del družbenih subjektov poenotil s kritiko oz. zaznal družbene anomalije in nezmožnost participacije, ostalim pa se je v svoji apatičnosti družbeno stanje zdelo naravno (prav tam, 81–89).

Gibanje za svobodo govora je organizacijsko vzpostavilo komite, ki je bil sestavljen iz predstavnikov vseh sodelujočih organizacij (mnogo različnih ideoloških skupin, *ad hoc* združenja študentov, diplomirani študenti, asistenti profesorjev, bivši študenti, aktivisti ...), katerih cilja sta bila neposredna osvoboditev in vzpostavitev organizacijskih oblik, kjer bo mogoče udejanjanje prvega amandmaja – svobode govora (Young 1977, 52). Želja po spremembi lastne pozicije se je znotraj Gibanja za svobodo govora odrazila s sestanki, ki so bili dolgi tudi po osemnajst ur, z namenom doseganja ciljev s konsenzom med organizacijami. Pravilo večine so reflektirali kot sporno, saj se neposredno izloči manjšino, s čimer se ne udejanja participativna demokracija, h kateri so stremeli s svojimi cilji. S sprejemanjem večine bi delovali samodestruktivno, saj se številne organizacije nebi poenotile in bi zapustile

upor, s čimer bi se odražali notranji konflikti. Namesto tega se je heterogenost organizacij odrazila v večji širini idej in doseženih ciljev (Berkeley in the sixties). V drugačni institucionalni obliki organiziranja komiteja in sprejemanja odločitev s konsenzom zaznamo anarhistične tendence, kjer se na mikro ravni, v določenih momentih, udejanja participativna demokracija, kjer ima posameznik možnost udejanjanja lastnega potenciala. Gibanje za svobodo govora ponuja s svojo institucionalno organiziranostjo potencial za horizontalno obliko participacije posameznika, v kateri je konsenz nujna predpostavka sprejemanja odločitev in neposredno nasprotovanje volitvam kot prazniku demokracije.

Koalicija študentov FSM je v pogajanjih z administracijo univerze vendarle sklenila dogovor, kar je po interpretaciji predsednika univerze Kerra pomenilo konec "ilegalnih" protestov in ustanovitev komiteja, ki bo preučil pravila svobode govora znotraj univerzitetnega prostora. Ta je po šestih tednih zavrnil vse pobude študentov in ni upošteval danih predlogov ter s tem prikazal nezmožnost udejanjanja sprememb in sodelovanja niti pri tako osnovnih zadevah, katerim podlaga je prvi amandma ameriške ustave, ki predpostavlja svobodo govora, s čimer se kaže na moč administracije, da interpretira ustavo po svoje. Študente je administrativni aparat prepoznal kot razgrajajočo mladino, katere upor je v njihovih letih ena izmed bolj predvidljivih stvari, saj da je upor na univerzi po Kerrovih besedah star toliko kot akademija sama (prav tam).

V teh besedah zaznavamo podcenjevanje upora in nezmožnost dojetja drugačnega, bolj demokratičnega prostora ter željo izničiti namene gibanja. Komite za preučitev pravil svobode govora je dovolil ponovno postavitve miz v kampusu, a je hkrati prepovedal spodbujanje "nezakonitih" aktivnosti državljanske nepokorščine, protestov in spodbujanja pridružitvi gibanja za državljanske pravice. S tem so onemogočili delovanje FSM, vendar so ga z vztrajanjem pri suspenzu osmih študentov ponovno vzpostavili.

Kot je prepoznal Savio, je univerza prostor, kjer se ljudje začno resno spraševati o pogojih za obstoj in o tem, ali lahko živijo v takšnih pogojih, hkrati pa reflektiral, da lahko študentje izražajo svoja prepričanja zgolj, dokler njihov govor nima posledic (Savio 2003b, 89–92). Samorefleksija študentov je tako njihovo lastno pozicijo prepoznala kot popolnoma odtujeno. Savio (prav tam, 89) je tako v svojih nagovorih spodbujal upor in solidarnost s suspendiranimi študenti, hkrati pa je reflektiral družbeno stanje v Marcusejevem tehnicističnem diskurzu. »Pride čas, ko postane delovanje stroja tako strahotno, da ti postane slabo, da ne moreš več sodelovati niti tiho opazovati. Takrat moraš postaviti telesa pod stroje in pod kolesa, pod vzvode, pod celoten aparat, da ga zaustaviš. Prepoznati moraš ljudi, kateri

so lastniki in tiste, ki vodijo ta sistem, ker drugače bo stroj preprečil kakršnokoli delo, v kolikor ne bomo osvobojeni« (Savio 2003b, 89).

V tem duhu so naslednji dan študentje ponovno zasedli vsa nadstropja Sproul Hall, kjer so ostajali ves dan in razpravljali o političnem življenju, omejevanju svobode, hkrati pa so izražali svojo voljo s petjem in plesom po hodnikih univerzitetne hiše. Po opozorilu s strani univerze, da prihaja zaradi zasedanja do materialne škode univerze, kar je bilo edino pomembno z njihove strani, je posredovala policija, katera je nasilno odstranila študente iz zgradbe (Berkeley in the sixties).

Z aretacijami je prišlo do kolapsa avtoritete v kampusu, saj so posamezniki vedno bolj čutili jezo do avtoritet in nezmožnost sprememb ter s tem izkoriščanje in upravljanje z njihovimi telesi. Vodilni na Berkeleyju so želeli ponovno vzpostaviti avtoriteto z nagovorom študentom v amfiteatru. Upor študentov so izpostavili kot željo utopičnih posameznikov po vzpostavitvi kaosa, demonstracije pa naj bi bile vir destrukcije in ne odgovor na težave s katerimi se soočajo. Njihov diskurz in pogled sta ostajala omejena na materializirano družbo, kjer kritika, alternative in lastno razmišljanje nimajo prostora, v kolikor ne prinašajo dobička in ne utrjujejo dominacije. Hkrati so s policijskim omejevanjem govora predstavnika študentov v FSM-ju, Maria Savia, pokazali na rigidnost in ignoranco oz. strah pred mnenjem študentov in njihovo kritiko.

Leta 1965 je študentsko problematiko med svojo kampanjo izpostavil tudi takratni kandidat za guvernerja Kalifornije Ronald Reagan. V svojem govoru je s tradicionalno nazadnjaško, konservativno retoriko napadel "zmedo na Berkeleyju", saj naj bi po njegovem Gibanje za svobodo govora napadalo simbole (sic!) svobode s poniževanjem in nasprotovanjem zakonu in redu. V tistem trenutku bi morala univerza »enkrat za vselej odstraniti voditelje iz univerzitetnega prostora« (Reagan 2003, 298), s čimer je spodbujal še večjo represijo s strani državnega aparata. S tem je vplival na javno mnenje ljudi, kateri niso razumeli dogajanj na Berkeleyju in drugod po ZDA (prav tam). Vzpostavljal se je občutek, da se "nehvaležni" študentje zavzemajo za kaos, želijo zgolj zabavo, seks, droge in rokenrol.

Vendar so z uporomo pokazali, da študentje ne bodo sprejeli dejstva, da je potencial univerzitetnega prostora to, da so študentje in fakulteta dojeti kot surovine, katere je treba obdelati, univerza pa je avtokratska institucija vodena s strani ravnodušnih birokratov (Savio 2003b, 90). Hkrati so zaznavali, v vsebini samega izobraževalnega sistema, tendenco oz. izvajanje kvantifikacije znanosti, ki se je merila v številu prisotnosti na predavanjih, številu napisanih strani, številu prebranih strani, kar je odražalo »realni svet-v katerem mora biti vse zreducirano na najnižji skupni imenovalec, dolarski račun« (Savio 2003a, 486). V duhu

nasprotovanja takšni politiki so v Gibanju za svobodo govora na svojih sestankih sprejeli resolucijo o svobodi govora in političnega udejstvovanja ter jo poslali v akademski senat, kjer je prevladalo drugačno mnenje, ki je zaznalo kritiko študentov in kršenje njihovih pravic ter sprejelo resolucijo s sedmimi glasovi za in enim proti (Berkeley in the sixties).

Na tem mestu se je zaznala moč Gibanja za svobodo govora, ki je prinesla konkretne rezultate in povzročila zavedanje študentov, da lahko s povezovanjem doprinesejo k spremembam in na ta način z lastno voljo vplivajo na implementacijo bolj emancipatornih politik. Vendar z današnje pozicije izpostavljam premajhno radikalnost pri vzpostavljanju demokracije od spodaj navzgor. Protesti in del študentskega organiziranja so potekali na horizontalen način z udejanjanjem posameznikove volje in sprejemanjem odločitev s konsenzom, hkrati pa so z dovoljevanjem ohranjanja institucionalnih struktur ohranjali dominacijo in na ta način dosegali "majhen" vsebinski napredek, same forme, ki onemogoča večje spremembe in temelji na eksploataciji, pa niso spreminjali, temveč so jo zgolj kritizirali.

5.5 Želja po širši refleksiji upora

Savio je na podlagi sprememb, ki so jih izbojevali znotraj Gibanja za državljanske pravice, z ohranitvijo delovnih mest za manjšine in Gibanja za svobodo govora, ki je omogočilo temeljno človekovo pravico po izražanju lastnega mnenja, izpostavil tudi širši cilj ustavitve vojne v Vietnamu. Ta je kljub mitološkim zgodbam na podlagi laži izgubljala podporo med prebivalci ZDA, kritike so postajale čedalje bolj glasne in radikalne, množičnost upora pa se je krepila.

Prvi odpor ameriški politiki do Vietnama se je zgodil leta 1965 na t. i. vietnamski dan (*Vietnam Day*), kjer so prvič uradno izpostavili kritiko in predstavili drugačno podobo vojne, kot je bila predstavljena s strani politikov, medijev in celotnega državnega aparata. Na Berkeleyju so se temu uprli z željo po dosegu pozornosti in izpostavitvijo drugačne podobe vojne z ustavljanjem vlakov, s katerimi so vsak mesec rekrutirali dvajset tisoč vojakov. S tem so na miroven način vzbudili tako medijsko pozornost in spodbudili širšo množico ljudi k premišljanju o vojni ne samo s propagandnimi informacijami s katerimi so dnevno obkroženi in katere tako kot razlogi za vojno stojijo na popolnoma absurdnih in lažnih argumentih komunistične nevarnosti.

V Oaklandu je bil jeseni leta 1965 organiziran prvi protivojni shod s strani *Vietnam Day Committee*, na katerem je sodelovalo veliko število študentov. V mirnih protestih se je iz meseca v mesec povečevala masa protestnikov, kateri so čutili odtujenost od družbe in

izvajane politike, z uporom pa so tako vršili pritisk in izražali nasprotovanje ter kritiko vojni. Mirne demonstracije so v Oaklandu, s poskusom zaustavitve nabora vojakov, eskalirale v nasilne proteste. Protestniki so se v nasprotju z mirnimi demonstracijami zaradi nezmožnosti uveljavljanja spremembe, v tem pogledu ustavitve vojne, zatekli k nasilnim demonstracijam, uničevanju in spopadi s policijo.⁷

Državna moč ljubi nasilje: nad njim ima monopol. Ni pomembna stopnja nasilja na demonstracijah, država ga bo še okrepila. Zato sem v šestdesetih letih v pogovorih s študenti aktivisti vedno svetoval, naj na demonstracijah ne nosijo čelad. Seveda je policija nasilna, a če boste nosil čelado, bo postala še bolj. Če pridete s puško, bo prišla s tankom, če pridete s tankom, s bodo izkrkali z B-52: gre za bitko, ki jo boste prisiljeni izgubiti (Chomsky v Le monde diplomatique 2010, 20).

Nasilje je pritegnilo medije, kateri so izpostavili kaos na ulicah Oaklanda, divjanje množice, refleksije dogajanj oz. kritike vojne pa niso podali. Navdih za militantnost upora študentov Berkeleyja in ostalih aktivistov lahko zaznamo v gibanju za pravice temnopoltih – Black Panthers, katerega sta jeseni leta 1966 ustanovila Bobby Seal in Huey Newton, ki sta opozorila na probleme temnopolte skupnosti in rasističnost demokracije v ZDA (Berkeley in the sixties).

Zaznamo lahko tudi vedno bolj radikalno in kompleksno vsebino upora na Berkeleyu, saj se je od fokusa Gibanja za državljanske pravice in dejanskih sprememb na lokalnem nivoju, preko zagotavljanja svobode znotraj univerzitetnega kampusa, osredotočala na vedno bolj kompleksna področja in bolj "utopične" ideje, katere niso zajemale širše množice študentov in ostalih aktivistov. Hkrati pa niso ohranjale anarhističnih tendenc organiziranja, sprejemanje odločitev s konsenzom in ohranjanje drugačnih ontoloških nastavkov. Upor se je napajal s problematičnostjo vsebine sprejetih in udejanjenih politik, ki pa je imela korenine za možnost udejanjanja takšnih politik v ontoloških nastavkih organiziranosti. Spremembe so tako lahko bile zgolj parcialne in posledica nemotenega ohranjanja hierarhije in eksploatacije ter perpetuiranja obstoječe ekonomske produkcije.

---

⁷ Zaradi vedno večjih protivojnih demonstracij je bilo v konfrontaciji s protestniki udeleženo veliko število policistov. J. Edgar Hoover (direktor FBI) je zaradi tega dejal predsedniku Johnsonu, da ne more poslati dodatnega milijona vojakov v Vietnam kot je bilo načrtovano zaradi zaostrovanja vojne, saj drugače ne bi mogli ohranjati razmer doma. S tem so protestniki omejili interveniranje v Vietnamu zaradi njihovega upora v ZDA, kar lahko interpretiramo kot preselitev vojne domov in soočanje z družbenimi problemi v ZDA, vendar zaradi konca vojne, ki se je zgodil šele aprila 1975 so ti dosežki izgubili vrednost.

5.6 People`s Park – prikaz drugačne družbene ureditve

Leta 1969 so študentje in aktivisti na Berkeleyju zaradi represije, občutka odtujenosti, nezmožnosti uvida sprememb vzpostavili enega izmed najbolj ambicioznih projektov People`s Park (Ljudski park), z izgradnjo katerega so prikazali možnost drugačne zasnove družbenega prostora, izpostavili problematiko lastnine ter nestrinjanje s politiko upravljanja prostora. Z zasegom prostora, na katerem je bila načrtovana širitev univerze (v tistem trenutku je bil prostor namenjen parkirišču), so želeli udejaniti spremembo nerabljenega prostora v atraktivno skupno površino. V projektu je bila izpostavljena kreativnost posameznikov, ki so na podlagi prostovoljne participacije, z ročnim delom in sodelovanjem v skupnosti, vzpostavili park brez lastnine, kar je bil ključni argument vzpostavitve parka zaradi boljše uporabe zemlje, kot je bila namenjena in uporabljena s strani univerze (Simon 2003, 467–473).

V tem dejanju prepoznamo koncept skupnega, za razliko od javnega in privatnega. Univerza je v tem pogledu pravilno prepoznala nasprotovanje oblasti, hkrati pa niso prepoznali simbolnega pomena, kateri je prikazal drugačno družbeno organiziranje ter premišljanje o skupnem dobrem za vse člane širše lokalne skupnosti, temveč so v svoji parcialnosti videli le širjenje univerze, s pomočjo katere so podpirali aktualne politike, ki so spodbujale vojno in s tem oplajale kapitalističen sistem (Simon 2003).

S skupnim delom so študentje in aktivisti za nekaj časa vzpostavili skupnost – komuno, katera je imela drugačne decentralizirane in heterogene nastavke družbene organiziranosti brez voditeljev. S tem so negirali kapitalistični koncept lastnine in uporabe zemlje, izpostavili pa so "krvave" historične momente People`s Parka.<sup>8</sup> Izključevalni potencial dojemanja lastnine, na katero so želeli opozoriti snovalci People`s Parka, predstavlja kritiko izključevanja in ne vključevanja zakonov in prava, kateri so bili napisani vedno s strani tistih, ki posedujejo moč. V tem pa prepoznavamo tudi nezmožnost oz. neposredno nemoč ohranitve People`s Parka kljub progresivni, emancipatorni ideji izgradnje drugačnega okolja, ravno zaradi neposedovanja kapitala, kateri je glavni nosilec moči v današnji kapitalistični družbi.

Izgradnja parka ni temeljila na eksploataciji temveč na udejanjanju posameznikov, izgradnji prostora na podlagi sodelovanja, dopuščala je kreativnost, produkcija pa je bila namenjena uporabi in ne doseganju profita. Lastnina je bila dojeta kot medij združevanja ljudi

---

⁸ Na tem območju so v preteklosti prebivali prvotni prebivalci plemena Costanoan, kateri niso poznali koncepta lastnine, pozneje so območje zavzeli katoliški misijonarji in prvotnim prebivalcem iztrgali zemljo v imenu Boga. Nasledila jih je mehiška vlada s svojo vojsko, od njih pa ameriška vlada, od katere so jo kupili beli naseljenci, pozneje pa je zemlja prišla v roke lastnika univerze v Kaliforniji (Bardacke 2003, 473–474).

in ne kot razdruževalni moment, ki bi vodil v vojno. Z vzpostavitvijo skupnosti, ki je temeljila na drugačni obliki organiziranja prepoznamo v People's Parku elemente kontra kulture⁹, katera nasprotuje "mainstream" kulturi, katera se ji zdi zgrešena, bolna in temelji na napačnih vrednotah. Spremembe vidi v spremenjenem načinu življenja, s čimer vzpostavlja kritiko obstoječe kulture, hkrati pa ne sodeluje niti s kritiko politik in s preišljanjem ter spreminjanjem od znotraj, temveč želi obstajati zunaj te politične realnosti, ki pa že s samim momentom vzpostavitve prikaže nezmožnost izstopa iz politične realnosti, saj jo le-ta konstituira.

Ravno na mestu izgradnje drugačne skupnosti in organiziranja oblik dela ter zanikanja hierarhije in decentralizacije je kontra kultura prepoznana kot vzpostavitev drugačne oblike politične skupnosti, za katero si je prizadevala. Hkrati se je z uporomo rušenja People's Parka vzpostavilo tudi neposredno nasprotovanje politiki univerze in kritiki širše politične ureditve, kar poveže kontra kulturo in politično aktivnost zaradi nezmožnosti obstoja parka znotraj obstoječe institucionalno hierarhične ureditve, kjer prevladujejo drugačne vrednote. V People's Parku so se namreč združile ideje in frustracije upora na Berkeleyju.

V duhu represije, na kateri temelji institucionalna ureditev kapitalističnega sistema, je bil edini mogoči odgovor predstavnikov univerze podiranje People's Parka pod nadzorom policije, kateri se je zgodil 15. maja, ko je tristo policistov obkolilo park, da so naredili prostor za rušenje. Odgovor univerze na možnost ohranitve parka je bil sklep, da v kolikor študentom pustijo park, bodo kmalu našli kaj drugega, kar kaže na rigidnost institucij in možnost implementacije politik zgolj od zgoraj navzdol, katere vodijo parcialni interesi kapitala, ki vodijo v vedno večje razlike in predpostavljajo eksploatacijo.

Študentje in aktivisti so se še enkrat uprli nezmožnosti udejanjanja lastnih idej in nujno potrebnih sprememb zaradi stanja v družbi, katero se ne more izboljševati in omogočati emancipatornosti. Demonstracije, ki so potekale dan za dnem po rušitvi parka, so se zaradi ujetosti in odtujenosti ter eksploatacije ponovno sprevrgle v nasilje z represivnim aparatom države – policijo. Tedanji guverner Kalifornije Reagan je v kampus napotil nacionalno gardo in mesto je bilo en mesec v "vojnem stanju". Tudi med mirnimi demonstracijami v univerzitetnem kampusu pred Sproul Hallu je policija nasilno posredovala in s tem udejanjala Reaganovo politiko, ki jo je v odgovoru na demonstracije na Berkeleyju napovedal nekaj let

---

⁹ Nasproti Berkeleyja, čez zaliv v San Franciscu (Haight-Ashbury), se je vzpostavilo eno najmočnejših gibanj kontra kulture, katere nosilci so bili »beatniki« in pozneje hipiji. V njihovem konstituiranju in delovanju je prepoznati odklon tudi od študentskega upora na Berkeleyju, saj so popolnoma zavračali upor znotraj sistema in niso želeli delovati v takšnem političnem in kulturnem okolju, kar kaže na heterogenost vsebinskega pogleda upora nove levice in nezmožnost dogovora o skupnih ciljih transformacije družbenopolitične realnosti (Berkeley in the sixties).

prej med svojo kampanjo za guvernerja. Študentje so zahtevali, da policija zapusti kampus, vendar so se soočili še z večjo represijo in grožnjami s streljanjem, če ne bodo opustili protestov.¹⁰

Radikalci na Berkeleyju pa so se še enkrat več temu uprli in sprejeli "Berkeley Liberation Programe" s trinajstimi točkami, v katerem ugotavljajo, da je univerza »glavni možganski center za svetovno dominacijo« (Simon 2003, 472), hkrati pa uvidijo povezavo med idejami popolne osvoboditve žensk, liberalizacije drog, sodelovanja z Black Panther`s Party, v duhu »branili se bomo pred zakonom in redom« (prav tam). Pri tem zaznavamo še vedno osnovne principe skupnosti, spontanosti in odprtosti času in prostoru, hkrati pa prepoznavamo vedno večjo radikalizacijo, nagibanje k nasilju zaradi nezmožnosti doseganja sprememb, vpeljave boljših oz. bolj emancipatornih idej in politik ter vpeljave drugačne institucionalne organiziranosti.

---

¹⁰ Številni protestniki so se soočili z zlorabami v zaporih, kjer so z njimi ravnali nehumano in jih poniževali. Tudi simbolno se je vojna iz Vietnama preselila v ZDA, saj so iz helikopterjev spuščali solzivec na protestnike, grozili s streljanjem in dejansko tudi streljali saj je bil James Rector dejansko ubit (Simon 2003). Znotraj kampusa se je odvijala vojna in kazala na militantnost in ortodoksnost obstoječe družbene ureditve po Hobbesovem ontološkem pogledu na posameznika: »Človek človeku – volk.«

6 NAMESTO ZAKLJUČKA

V zadnjem poglavju želimo zaobjeti domet študentskega upora na Berkeleyju s prepoznavanjem sprememb, prek katerih se je širila demokracija, ki nam s praxisom kaže potencial za spremembe v današnji družbeni realnosti. S kritiko želimo reflektirati omejitve upora, hkrati pa podati pogled v teoretske nastavke novega anarhizma, ki še vedno prepozna večino družbenih problemov študentskega upora v šestdesetih. Nesmotrno se nam zdi podajati zaključek, saj družbeno realnost še vedno prepoznamo kot rigidno, perpetuirajočo in enodimenzionalno, ideje po uporah, v katerih zaznamo duh upora na Berkeleyju, pa (p)ostajajo nujne.

Kritično reflektiranje družbene realnosti in premagovanje apatije med družbenimi subjekti prepoznavamo kot enega največjih momentov študentskega upora na Berkeleyju. Vedno številnejši so bili posamezniki in gibanja, ki so prepoznavali družbene anomalije (rasno segregacijo, jedrsko nevarnost, politično represijo pod krinko sovjetske nevarnosti ...), z nezmožnostjo političnega udejanjanja, v katerem so zaznali kršitve svobode govora, pa so prepoznali institucionalno hierarhično ureditev, ki je z dominacijo v samih temeljih prinašala eksploatacijo, katero so vse številnejše prepoznavali. Znotraj Gibanja za svobodo govora (FSM) so zajeli širok krog študentov, vseh pa vsekakor ne. S prebujanjem kritične zavesti in s tem nasprotovanjem apatiji, ki pelje v poglobljanje eksploatacije in utrjevanje dominacije, so vzpostavili platformo za prespraševanje o družbenih problemih, reševanju le-teh in uporah. S kritičnimi posamezniki se je pokazal potencial družbenih gibanj. Ravno širok spekter upora in številnost kritičnih subjektov sta pripomogla k prepoznavanju neslišanih in njihovih problemov.

Najbolj neposredno se je potencial družbenih gibanj v uporah na Berkeleyju udejanil skozi Gibanje za svobodo govora (FSM), katero je kljub številnim organizacijam vzpostavilo mehanizme delovanja, v katerih prepoznavamo anarhistični potencial in možne nastavke horizontalne organiziranosti v nasprotju s hierarhično. Komite, ki je zajemal gibanja, je sprejemal odločitve s konsenzom, s čimer so omogočili udejanjanje družbenim skupinam in posledično družbenim subjektom. Opozoriti pa je treba, da bi moral biti podoben način sprejemanja odločitev sprejet tudi znotraj samih organizacij, ki so konstituirale Gibanje za svobodo govora. Na ta način bi se preko manjših skupnosti lahko udejanil posameznik, njegova volja pa bi bila tudi na višjih ravneh, v našem primeru pri komiteju. S svojimi idejami po svobodi govora so z uporom, tudi znotraj rigidnih in hierarhičnih institucij univerze, dosegli pomembne spremembe, ki so jim omogočale delovanje naprej in prinesle razširitev

svoboščin in s tem demokracije. Nasprotovanje obstoječi institucionalni ureditvi se je realiziralo z vzpostavitvijo People's Parka na Berkeleyju, pri čemer so se kazali nastavki skupnosti oz. komune, ki je za realizacijo delovala po horizontalnem načinu organiziranja. Rušenje parka je spodbudilo upor in s tem nakazalo na politično konotacijo parka ter izražanje nestrinjanja z represijo in nezmožnostjo udejanjanja posameznikove volje ter kritiko temeljev hierarhične ureditve.

Udejanjanje svobode govora in idej družbenih gibanj se z ohranjanjem eksploativne institucionalne ureditve ni realiziralo. Napadi na hierarhičnost znotraj ureditve akademije in s tem prepoznavanje potenciala študentov niso prinesli razpada teh institucij in izgrajevanja novih po principu "bottom-up", kjer se ima vsak posameznik možnost udejaniti. Znotraj gibanj ženske niso mogle uveljaviti svojih idej v čemer se odraža hierarhija tudi znotraj gibanj (Hayden 2003, 66–69), ki so imela sicer progresivne ideje, katerih vodilo je bila svoboda, vendar se zaradi ontološke pozicije institucionalne ureditve ni mogla udejaniti. V tem prepoznamo miselno indoktrinacijo obstoječe družbene ureditve, katero smo pokazali preko teoretskih nastavkov in vzvodov nacionalne države ter predstavniške demokracije. Zgolj radikalna kritika ter zanikanje temeljev predstavniške demokracije in nacionalne države, kateri v korelaciji temeljita na svetosti ustave in posledičnosti lastnine, s katerima je nemogoče doseči emancipatornost, predstavljata progresivni moment.

S kritiko družbe se je izpostavil osnovni problem eksploatacije, ki je bila vidna v institucionalni ureditvi, hkrati pa se z redkimi, že omenjenimi izjemami (Gibanje za svobodo govora, postavitev People's Parka) ni udejanjalo drugačnih nastavkov institucionalne ureditve. Znotraj številnih organizacij na Berkeleyju ni bila prepoznana anarhistična tendenca gradnje skupnosti od spodaj navzgor, temveč so bili cilji heterogeni, kar lahko prenesemo neposredno v gibanje Nove levice. Anarhizem je bil prepoznan kot žaljivka zaradi "common sense" percepcije anarhizma kot kaosa. Garson (2003, 95) zavrača oznako, da so bili anarhisti, saj naj bi delovali znotraj zakonov države. Glavni dosežki študentskega upora in tudi Nove levice so bili tako doseženi z reinterpretacijo ustave (svoboda govora, rasna segregacija ...), saj so ostajali znotraj zastarelih in eksploativnih elementov: ustave in lastnine, v čemer zaznamo z današnje pozicije parcialen pogled na spreminjanje družbene ureditve in premalo radikalen upor hierarhiji institucij.

Naša ontološka pozicija se, kot smo že prepoznali, naslanja na novi anarhizem. Polje političnega pri novem anarhizmu presega politiko kot zgolj razredni boj oz. ekonomsko eksploatacijo temveč temelji na kritiki temeljev sistema: hierarhiji in eksploataciji. Po tej percepciji lahko z novim anarhizmom zajamemo številna področja, ki nasprotujejo

dominaciji: socialna ekologija (Bookchin 1990), feminizem, alter-globalistična gibanja ... Z nasprotovanjem dialektiki, ki predstavlja delitev na naše in vaše, se vzpostavlja platforma idej oz. premišljanja novih konceptov (Graeber v Mertes 2004, 202–215). Vzporednice z Marcusejevo enodimenzionalno družbo oz. Debordovo družbo spektakla lahko najdemo v kritiki oz. refleksiji današnje družbe pri Naomi Klein (*No logo*) oz. Kalleju Lasnu (*Culture Jamming*), ki prepoznavata izkoriščanje korporacij kot novega centra moči v globaliziranem svetu, poblagovljenje vseh aspektov življenja (tudi upora) in produciranje vedno novih, lažnih potreb. Z gibanjem Nove levice lahko povežemo alter-globalistična gibanja s svojim začetkom v Lakandonskem pragozdu v mehiški pokrajini Chiapas leta 1996, kjer so z Zapatisti vzpostavili kolektivno uporniško mrežo v boju proti neoliberalizmu (Vodovnik 2004). V naslednjih letih pa so potekali protesti (Seattle 1999, Genova 2001) proti anomalijam, eksploataciji, hierarhiji sedanje ureditve, kjer v globaliziranem svetu prevladujejo korporacije. V protestih je bilo zaznati anarhistične tendence drugačne institucionalne ureditve, ki ne temelji na dominaciji, hkrati pa sta se namesto o razlogih za upor in iskanju rešitev ponovno izpostavljala senzacionalizem in poročanje o nasilju (Krouzman 2003, 636–642). Novi anarhizem zajema še veliko več tematik, premišljanj, uporov, akcij, katera prepoznavamo kot potencial, ki vodi v bolj emancipatorno družbo, na tem mestu smo želeli zgolj reflektirati še vedno prisotne probleme, katerim so se upirali že v šestdesetih in kateri obstajajo še danes.

Namen tega dela je dodati kamenček v mozaik tendenc po boljši in drugačni družbeni ureditvi, katero lahko prinesejo samo širše družbeno zavedanje in refleksija družbe ter graditev od spodaj navzgor s posameznikovo kreativnostjo. Pozitivno energijo oz. percepcijo, katera večkrat umanjka na teoretskem nivoju politične teorije, črpamo iz številnih progresivnih idej, katerim pa moramo pustiti čas in priložnost, saj družbeno organiziranje presega obdobje nekaj dni, let, stoletij. Hkrati moramo vzpostaviti kritično družbeno platformo z nenehnim prespraševanjem in premisleki o možnostih demokracije, kritiki sedanje ureditve ter spodbujati boj za svobodo, emancipatornost in možnost posameznika, da udejani svoj potencial.

7 LITERATURA

- Anderson, Benedict. 1998. *Zamišljene skupnosti – O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Alliance Atlantis Communications. 2002. *Bowling for Columbine*. Cannes. 15. maj.
- Barclay, Harold. 1996. *People Without Government: An Anthropology of Anarchy*. London: Kahn&Averill.
- Bardacke, Frank. 2003. Who owns the Park. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 473–474. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Bloom, Alexander in Wini Breines. 2003. »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Blum, William. 2003. *Killing hope: US Military&CIA Interventions since World War II*. London in New York: Zed books.
- Calver, Gregory. 2003a. In *White America*. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 489–494. New York, London: The New Press.
- 2003b. In *White America: Radical Consciousness and Social Change*. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 96–100. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Dahl, Robert A. 1989. *Democracy and its critics*. New Haven in London: Yale University Press.
- Debord, Guy. 1997. Družba spektakla. *Časopis za kritiko znanosti* XXV (182): 41–58.
- 1999. *Družba spektakla*. Ljubljana: Študentska založba.
- Euro International Film (EIA). 1971. *La classe operaia va in paradiso*. Italija. 17. september.
- Farber, Jerry. 2003. The Student as Nigger. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 495–500. New York, London: The New Press.
- Finley, Moses I. 1999. *Antična in moderna demokracija*. Ljubljana: Krtina.
- Foner, Eric. 2003. Foreword. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, XI–XIII. New York, London: The New Press.
- 2006. *Give me liberty!: an American history*. New York: Seagull ed.
- Fukuyama, Francis. 1992. *The end of history and the last man*. London: Penguin books.

- Garson, Barbara. 2003. Freedom is a big deal. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 95–96. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Ginsberg, Allen. 2003. Howl. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 463–467. New York in London: The New Press.
- Graeber, David. 2004. The New Anarchists. V *A movement of movements: is another world really possible?* ur. Tom Mertes, 202–215. New York in London: Verso.
- Grant, Hugh. 2005. *The American political process*. London in New York: Routledge.
- Hardt, Michael in Antonio Negri. 2003. *Imperij*. Ljubljana: Študentska založba.
- 2009. *Commonwealth*. Cambridge (Mass.): The Belknap Press of Harvard University Press.
- Hayden, Casey. 2003. Raising the question of who decides. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 66–69. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Horkheimer, Max. 2006. The State of Contemporary Social Philosophy and the Tasks of an Institute for Social Research. V *Twentieth century political theory : a reader*, ur. Stephen Eric Bronner, 275–284. New York in London: Routledge.
- Jaklič, Klemen in Jurij Toplak. 2005. *Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili*. Ljubljana: Nova obzorja.
- Jeffs, Nikolaj. 1997. To ni osmrtnica – to ni oporoča (to je uvod). *Časopis za kritiko znanosti* XXV (182): 9–15.
- Jensen, Merril, Robert A. Becker in Gordon DenBoer. 1976. *The Documentary History of the First Federal Elections, 1788–1790*. Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- Kitchell Films. 1990. *Berkeley in the sixties*. New York, januar.
- Klein, Naomi. 2000. *No logo*. London: Flamingo.
- Krouzman, Roni. 2003. WTO: The Battle in Seattle (An Eyewitness Account). V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 636–642. New York in London: The New Press.
- Lukšič, Igor. 2006. *Politična kultura: političnost morale*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lukšič, Igor in Jernej Pikalo. 2007. *Uvod v zgodovino političnih idej*. Ljubljana: Založba Sophia.

- Marcuse, Herbert. 1964. *One dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. London: Routledge&Kegan Paul Ltd.
- Marsh, David in Paul Furlong. 2002. A Skin, not a Sweater: Ontology and Epistemology in Political Science. V *Theory and Methods in Political Science*, ur. David Marsh in Gerry Stoker, 17–41. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Močnik, Rastko. 1997. Onkraj utopizma. *Časopis za kritiko znanosti* XXV (182): 101–119.
- Pikalo, Jernej. 2003. *Neoliberalna globalizacija in država*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Reagan, Ronald. 2003. Freedom vs. Anarchy on Campus. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 297–299. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Rossmann, Michael. 2003. The wedding within the war. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 81–89. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Savio, Mario. 2003a. Berkeley Fall: The Berkeley Student Rebellion of 1964. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 483–488. New York, London: The New Press.
- 2003b. An end to history. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 89–92. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Simon, John Oliver. 2003. The Meaning of People`s Park. V »*Takin` it to the streets*«: *A sixties reader*, ur. Alexander Bloom in Wini Breines, 467–473. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Skidmore, E., Thomas in Peter H. Smith. 2001. *Modern Latin America*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Stankovič, Peter. 2006. *Politike popa: Uvod v kulturne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Svojevrstni dialog med Noamom Chomskyjem in njegovim občinstvom. 2010 *Le monde diplomatique v slovenščini*, 20 (julij).
- The Columbia Strike Coordinating Committee. 2003. Columbia Liberated. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 503–506. New York, London: The New Press.
- The People Speak. 2009. *The People Speak*. ZDA, 13. december.
- The Port Huron Statement 2003. V *The radical reader: a documentary history of the American radical tradition*, ur. Timothy Patrick McCarthy in John McMillian, 468–476. New York in London: The New Press.

- Ule, Mirjana. 2005. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vaneigem, Raul. 1997. Gospodarji brez sužnjev. *Časopis za kritiko znanosti* XXV (182): 59–71.
- 2003. *The Revolution of Everyday Life*. London: Rebel Press.
- Velikonja, Mitja. 2003. *Mitografije sedanjosti-študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Vodovnik, Žiga. 2004. *¡Ya basta! : ten years of the Zapatista uprising : writings of subcomandante insurgente Marcos*. Oakland in Edinburgh: AK Press.
- 2009. Vrnitev k praxisu in mišljenju revolucije – prispevek k razpravi o prihodnosti demokracije. *Teorija in praksa* XLVI (5): 577–592.
- Young, Nigel. 1977. *An Infantile Disorder? The Crisis and Decline of the New Left*. Boulder in Colorado: Westview Press.
- Zinn, Howard. 2003a. *Passionate Declarations – essays on war and justice*. New York: Perennial.
- 2003b. *A Peoples History of the United States*. New York: Perennial.